„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слов а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи алминистрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натрag.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 23. У Новоме Саду у петак 13. (25.) фебруара 1881. ГОДИНА XVI.

АЛИЈАНСИЈА И АНЕКСИЈА.

Док у Енглеској, Француској, и Немачкој у парламентима на обзору унутрашње политике муње севају, нашли су бечки и будимпештански листови за згодно време, да се позабаве са источним, а нарочито српским стварима на балканском полуотоку.

Пре свега се бечка „Преса“ попела на високо гледиште, и у начелном чланку листа свога у 6. (18). фебр. позивајући се на место у немачкој престолној беседи, где се каже: да „политични одношај Немачке према великим суседним државама одговара пријатељству, које цара са владаоцима исти лично веже“, и на изреку „Петроградског Журнала:“ да су те речи свуда велики утисак учиниле, изводи „Преса“ обрт руске спољашње политике, нарочито спрам истока, и то у оном правцу, који „Преса“ од неког времена овој монархији препоручује, а то је: тројецарски савез, али у новом издању, у правцу: да Немачкој тај савез у дефензивној јој политици спрам Француске послужи за наслон, а Аустрији — Угарску и не спомиње „Преса“ — у њеној активној политици спрам истока, и спрам саме трошне Турске за наслон, а Русију би у том савезу запала улога ватрогасца спрам источни народа до времена аустријске акције на истоку. По „Преси“ интереси Немачке леже на западу, и дефензивне су природе, интереси Аустрије пак леже на истоку, и они су таке природе, која принуђава на акцију, јер су у свези са питањем, које се непрестано из себе поново рађа, и у непрестаном кретању остаје; политика Немачке саветује чекање, политика Аустрије пак радњу. Међусобност јамчења изискује, да се заклони позиција, положај како дефензиве, тако и акције, а ми смо досад били без овога јемства.

„Брига, да би нам се активно поступање у часу наметути могло, у ком би нам не воља, него снага Немачке услед властитог занимања помоћ узкратила — то је била једина сумња, коју смо имали против немачко-аустријске алијансије, и на тој тачци морали смо себи рећи, да би споразумљење са Русијом, као покретајућом силом на истоку, ту сумњу одклонити могло. Петроградска политика ускорава, или зауставља догађаје, и она се сад, кад са обим царевинама опет тражи додира, одлучила на то, да запушава словенско кретање; то је „прејудиц“, предпоставка, да би било могуће споразумљење не само о „темпи“, него и циљевима источног кретања. Тим би и за Немачку, и Аустрију опасност са истока одстрањена била, и то би добродошло било положају и сигурности оби држава. Још не постоји тројецарски савез, који би предпостављао то споразумљење, али се чини, да је пут томе прокрчен приближењем Русије обојим царевинама . . . . . Ако се Русија са царевинама споразумела о „темпи“ славенског питања, то ће подобно морати учинити и у погледу грчког питања; такође и то не би имало већег значаја, него увод споразумљењу о целима источног питања у обште. Clara pacta, boni amici.“

Дакле „Преса“ иде очевидно на деобу Турске, јер само таки значај може имати споразумлење о циљевима источног питања, и само таки „јасни договори“ праве „добре пријатеље.“ Како је одношај „Пресе“ спрам кругова спољашњи дела познато, то би се изјава њена могла сматрати не само као њена жеља, него и као кажипут аустријске спољашње политике. Нема сумње, да је било времена, кад је руска дипломација сама Аустрију на таку политику спрам истока изазивала, и ако можда са задњом примисли; и за време последњег руско-турског рата било је трага подобним покушајима; но ми мислимо, да руска дипломација неће се више на таке мисли и тежње враћати, особито после искуства на берлинском конгресу задобивеног, или — претрпљеног. Осим тога и у руском народу свест и политична и народна све већма јача, и руска влада промислиће се пре него што би са том свести народа у сукоб дошла. Ми дакле замисли „Пресе“ можемо слободно оставити разашлењу руске дипломације и — руског народа.

Прелазимо на чланак „П. Лојда“ у бр. од 8. 20. фебр. о Србији, који је изданак „Пресине“ спољашње политике спрам истока, а нарочито спрам Србије.

„П. Лојд“ пише: „За цело има министарство, особито у питањима одношаја Србије Аустро-Угарској, борити се са укорењеним предрасудама. Поњатно је, да је осећај удручености и изцеђења чрез најближег суседа увек жив; политична и економна супремација — превласт — све и ако одговара природи одношаја, и ако се по могућности благо врши, изазива неповерење. У Србији нарочито бар она странка, која је високопарне планове за будућност и проширење кнежевине засновала, има узрока срчби противу Аустро-Угарске. Окупација Босне и Херцеговине метула је на те планове гвозден локот и одузела је Србији за навек подлогу жељеног јужнославенског првенства. Тешко је, са зрачни висина таки политични идеала сведен бити на дурно поље дејствителности. Али српском народу није могло бити уштеђено разочарање.“ По том обраћа „П. Лојд“ гњев српског народа на начело панславизма, а то ће рећи русизма у бившој српској политици, и наставља: „али за српски народ не лежи питање у том, што од Аустро-Угарске може у обште, него што од ње може очекивати у односу спрам Русије.“ Ту „П. Лојд“ умаљава заслуге Русије и пребацује српском народу како је после толики ратни напора морао доживити, да ти напори не само да су у Русији поругљиво дезавујисани, и да се тамо и мирно гледало, „кад је Аустро-Угарска шовинистичне планове будуће велике моћи у клици сатрла, него да је Србији све, што је у обште требала, добила из омражени не баш панславистични руку.“

Обележавамо признање, „П. Лојда“ да жели да се будућа моћ Србије у клици сатре — али се вара „П. Лојд“ кад мисли, да је намера постигнута, жеља испуњена или да ће му се нада испунити. Има и други који о тој ствари бригу воде. При такој намери, жељи и нади чудан је прекор за уздарје, особито кад се узме да Пирот-Врања ни издалека не достижу вредност Босне-Херцеговине, жељезничког и трговинског уговора.

„Не верујемо, да ће ове поуке у Србији за дуго бити криво разумљене. И не апелујемо толико на осећај, расположај. Нама је подпуно доста, ако у Србији полагано продре уверење, да јој можемо шкодити и користити, више шкодити и користити, него далека Русија.“ И на то остављамо одговор другима. Обележавамо само претњу, која нема ни смисла, ни цели. Да ли пак „ствари сад тако стоје, да Србија не види пред собом други задатак своје народности, свога благостања, и материјални и духовни делова свога државног обстанка“, и по томе да она нема ни будуће улоге на балканском полуотоку — то је опет ствар, о којој ће и Србија, и други судити.

Кад пак „П. Лојд“ и опет завршује, да је оно, што Аустро-Угарска није могла трпети, и неће трпети, то: „да Србија буде употребљена за покушај (вечбање?), поље за све револуцијочарне, и монархији непријатељске тежње“ — на то одговарамо, да је то било и сад је проста потвора од стране они, који хоће тим да изпричају своје грехе. „Ако се, завршује „Пестер Лојд“ на то резигнује, а кнез као и садања влада чине се да су на то озбиљно одлучили се, то јамачно ништа ни најмање не стоји на путу основању трајног одношаја међусобног, благонаклоности и поверења“.

У броју од 10. (22.) фебр. долази „П. Лојд“ уводним чланком на Босну. Већ је пре тога — 6. (18.) фебр. — донео „П. Лојд“ из Сарајева допис, кога сликање сам назва: тавним, и који је допис тако узбудио и узбунио бечке кругове, да је одма за тим и у „бечк обшт. новинама“, а и у самом „П. Лојду“ од 9. (21.) фебр. разблажавајуће разјашњење дошло, услед чега је и горепоменути „П. Лојдов“ чланак изишао. Ми ћемо, чим нам простор листа допусти, саобштити први допис „П. Лојда“, из кога ће се видити, да не ниче цвеће у Босни, као што се то и неким Србима привиђа, и обазрети ћемо се на „Пестер Лојдов“ чланак о томе. Но за сад неможемо да пропустимо, а да најважније место у том чланку не нагласимо.

Рекав, да лоше стање у Босни извире из тога, што је влада ограничена на провизорију, на — формулу окупације, пита: „Но морали она то одиста? Зар неможе напоследку добити смелости, да себе и монархију опрости од фикције, која унутра ствара неприлике без краја, а споља може ваљати само као сведочба страха и немоћи — сведочба, која је у тој мери срамнија, у колико се шири перспектива велике аустро-угарске источне политике? Нећемо да опет подсећамо на свакојаке представке, које су у узбуђеним данима кризе учињене противу посаде Босне и Херцеговине; све једно је, јесу ли биле оправдане или не; оне су одавна од догађаја претурене, и с тога данас више неоправдане. Сви противници и пријатељи окупације морају се сад безусловно сусрести у ставци: Ту сам и ту остајем! Никако дакле питање: Окупација јесте и мора бити у смислу свију: „анексија“. Но онда мора она бити такође формална и правна. Обмана за монархију просто није достојна, она је постидна а уједно опасна. И ту треба само крепко се одлучити. Ми не смемо дуже вући окове, што нам ји је берл. конгрес наметнуо“.

Дакле је стање раје под Турском дало повода — окупацији, а садање стање даје повода — анексији, и то по истој логици!

„Могуће је, завршује „П. Лојд“, да без расправе са Русијом нећемо доћи до међународно разјашњеног одношаја у погледу Босне и Херцеговине, и то би свакако било фатално, кобно; али је свакако нужно решење, и кад ствар добро промислимо, чини нам се, да она није одвећ дрзки покушај. Русија се налази данас у положају, у ком ће јој се мудрије учинити, да нашу монархију у ствари малозначајном услугом себи обвеже, него да је брискује. Нека се дакле несношљивом стању учини крај. Најмање, што народи монархије после свију напора и жртава окупације захтевати могу, то је да се набаве јамства за дипломатично неоспорни посед ти области.“

Дакле ма и само за посед?

Ми смо само хтели, да покажемо те нити, кроз које сад преса провлачи конце аустријске спољашње политике, и то „Преса“ спрам Русије, „П. Лојд“ спрам Србије и Босне-Херцеговине. Кроз алијансију — анексији.

Политички преглед.

На свом 26. састанку 4. фебруара довршила је **српска народна скупштина** претрес закона о судијама. Као што „Нови Век“ извештава, плате виших судија остале су исте, а за ниже судије повишена је једна перијода, тако да сада ниже судије могу имати и до 800 талира. Усвојена је перијода од 5. година у 500 динара за ниже судије. Прва плата 2500 динара. За судије апелацијоног суда прва плата 4000 д., а после 5 година 5000 динара. Судијама касације прва плата 6000, а после 5 година 7000. Класе укинуте. На овај исти начин срачунаваће се плата и судијама, који се затеку. Даље је, бележи „Н. Век“ даље, усвојена свота од 100.000 динара на пензионисање судија, по што министар правде објасни, да се та свота једном за свагда тражи, а идућих година, веле, не ће је бити.

Акција сила у **грчком питању** започела је. У недељу 8. о. м. састаше се заступници сила-потписница у Цариграду два ред на договор, пре обеда код Кортија, после обеда код Гошена. Сутра дан поднесоше, сваки за се, Порти ноту, јављајући јој, да њихове владе примају предлог, што га је она у својој окружници од 2. јануара учинила, предлог, да с њом ради грчког питања на ново у преговоре ступи. У једно јој јављају, да су узели на знање, да ће се она према Грчкој у дефензиви држати, у обранбеном положају. Ти прости одговори нити су идентични, истоветни, нити колективни, заједнички, само су у једно исто време поднесени. Порта сад треба да каже, колико и докле може и хоће Грчкој да попусти, и онда ће моћи детаљни преговори почети. Да је француски заступник, Тисо, свом одговору додао у препису сентилерову познату депешу на турску окружницу од 2. јануара; да велики посланици имају in petto, готову нову грчко-турску границу; да Грчка иште, да и њу пусте у договор; да ће она, по што нова гранична пруга буде одређена, позвана бити, нека се разоружа; да Русија предлаже, нека се Грчкој у накнаду за Епир даде Крит, — то су све гласови, који стоје у свези с грчким питањем и које по томе морамо регистровати, али то су за сад још само гласови, гласови, који тек треба да се обистине, па да их можемо као чин прибележити. У свом најновијем чланку о грчком питању долази „Тајмс“ до закључка, да јевропска ситуација није више онака, како ју је берлинска конференција створила. Јевропа, као од пре, тако и сад још једнако живо жели, да се грчка граница уреди, не би ли тако рат спречила, али њена слога, вели, сад већ више не иде тако далеко, да стане на браник за границу, што је у Берлину по француском предлогу усвојена. „Тајмс“ дакле отвара Грцима рђаву перспективу.

У **Румунској министарска криза**. Комора румунска усвоји 7. о. м. градишћанов предлог о закону, по ком се имају залогом осигурати мировине и плате, што се плаћају из јавних благајница, за једно са клаузулом, да тај закон има повратне силе. Бојереско је нарочито био противан тој клаузули. Ма да је министар правосуђа у име владе поднео више исправака и ма да су министри Брћано, Бојереско и Гијани говорили против, и пак закон би одобрен. У след тог изјави Бојереско, да он више не може бити члан министарства, којега сама његова странка на цедилу оставља. Као год министар правосуђа Гијани, тако и Бојереско мисли, да мора цео кабинет одступити, јер измене у закону, што их је комора одбацила, потекоше из већа целокупног министарства. Министарског већа, што је тога ради за 8. о. м. уречено било, није било, али по букурештанским вестима толико стоји, да ће, ако не цео кабинет, а оно за цело Бојереско и Гијани одступити, а иза њих тешко да ће заостати Теријаћу и Конта. У овом другом случају кабинет ће се попунити у смислу најрадикалнијег крила владине странке. Коголничано пак никако не долази у комбинацију.

У једној скупштини **петроградског правничког друштва**, које у своје чланове броји најзнатније руске наученике и највише државне достојанственике, држао је ту скоро чувени адвокат Владимир Спасовић, предавање „о правима земаљских језика у судском поступку“. Спасовић је познат са својих пољских дела и сјајних обрана из петроградских нихилистанских парница. У свом предавању живо се заузимао за права пољског језика, тако да се његово предавање може сматрати обраном пољског језика. Скупљени чланови друштва, међу којима беше владиних и државних саветника и других великих чиновника, повлађиваху Спасовићу живо, скоро демонстративно, а то се сматра као добар знак по Пољаке, особито како је сад пред државним већем предлог о реформама за краљевину Пољску.

У доњем дому **инглеског парламента** усвојен је 6. о. м. у другом читању §. 1. закона о присилним мерама у Ирској (Coercitiv Bill) са грдном већином од 302 против 44 гласа. Код §. 2. пак изродила се занимива расправа о заступничком имунитету. Тај параграф укида посланицима имунитет. Грај поднесе исправак, којим се установљује, да се по том закону не могу укинути сва права и повластице заступника, нити да се заступник за време парламенатског заседања може затворити ни у затвору држати, док парламенат не одобри. Гледстон говораше против грајева исправка, доказујући, да заступници немају никаких повластица према кривичним преступима. Вођа консервативаца, Норткот, говораше такође

против грајева предлога, а сам предложи, да се парламенту мора јавити, кад буде који заступник затворен. Грајев предлог буде без гласања усвојен, по што се најпре влада за њ изјавила. Колико је нами познато, ни у једној уставној држави у Јевропи не може нико други судити о личној слободи заступника, до ли само народно представништво. Истина, и у Угарској мора влада искати од сабора допуштење, да се имунитет заступнички укине, али баш ми Срби имамо искуства, да је влада то чинила само на своју руку, ни не питајући сабора.

Говор што га је Гамбета 9. о. м. у француској заступничкој комори држао, да се оправда од оптужбе, којом га криве, као да он у својој особи „тајну владу“ представља и из потаје управља спољашњом политиком француском — показује, колико си је Гамбета присвојио начин и начела бисмаркова. Ретко кад је француски државник или политичар с говорнице отворенije исказао своје мисли и назоре, но што је Гамбета 9. о. м. Тачку по тачку побијаше он оне бесмислене тужбе, што их његови политички противници у Француској и ван ње на њ дижу. Пооштро изјави председник коморе, да он никако не одобрава источну политику републичну, која се колеба међу крајностима, али и пак не ће да је критикује, те с тога одбија од себе сваку одговорност за владина дела. Гамбета је покушао, да у мирољубиву смислу разјасни и своју беседу, што ју је у Шербургу држао, те на послетку рече, да по његову мишљењу француска спољашња политика мора за тим ићи, да у јевропском концерту на ново задобије оно место, на ком је пређе била. Најзначајније место у беседи јест оно, где Гамбета први пут објављује своју кандидатуру за достојанство председника републике. Он је своју кандидатуру истакао, кад је рекао, да ће се држати резерве, коју је према владиној политици сам себи поставио, докле му год земља другу дужност не одреди. Како му је дата прилика, да сплетке, којима монархијске странке хоће републику да поткопају, означи као прост изборни маневер, то је он уверен, да ће његове речи о његовој резерви имати успеха, тј. да ће му се веровати. Гамбета је задахнут надом; уверен је о будућности републике, и том уверењу дао је он израза у својим завршним речима, кад је рекао, да су декламације народу већ додијале те да ће судити како онима, који га облагују и заводе, тако и онима, који га самртно љубе. Може се мислити, да је гамбетина беседа велик утисак у Паризу, па по том и у свој Француској учинила. Реакционарске странке у право су стрвене, њихови журнали не знају, шта да реку. Како ће овогодишња изборна борба бити врло важна за коначно утврђење републике, то се може рећи да је беседом коморинога председника од 9. о. м. борба та инаугурисана врло сретним почетком по републику. Беседу Гамбетину доносимо на другоме месту. Као што се види, Гамбета говори на јавним местима мирољубиво. Такав ће му говор, као што се у на пред из Париза јавља, бити и онај, што ће га држати на конгресу француске лиге за народне школе. Та лига, која иде за тим, да се у Француској народне школе умноже и добију светован значај, приређује у Паризу конгрес, на који су осим француских задруга лиге позвана и слична друштва из страних земаља. На конгресу ће учествовати и до скора слављеник француског народа, Виктор Иго. Као што рекосмо, и ту ће Гамбета држати мирољубиву беседу. Но у приватним круговима он је противност од своје јавне појаве. Дакле и он, као оно Јанус, има два лица. Тако се прича, како је он ту скоро на једној француској части рекао, Француској је потреба, да добије славе, како би опет постала стара Француска. Што се грчко-турског питања тиче, није вредно, да се за то јевропски мир поремети. „И пак налазим,“ веле, да је Гамбета додао, „за добро, да у скупу официра, који су републици одани, речем: Будимо спремни!“ Види се дакле, да Гамбета постаје све бољи и бољи ђак бисмарков.

Нови председник паришког општинског већа, Сигисмундо **Лакроа**, који припада непомирљивој радикалној странци, примајући ово дана своје звање, држао је беседу у којој се тужио на судбину паришке општине, јер она (општина) још једнако стоји под туторством средишне управе. Лијон нпр. — он је већ од ње ослобођен, а Париз, који се других ради први борио за слободу, он још није слободан. Париз, рече, пуним правом иште независност у својој управи, у финансијама, полицији, у старању за сиротињу и у настави својој. Лакроа се нада, да ће се тој агитацији придружити све општине француске, што још стоје под реченим туторством.

Бисмарк-аљенбургова афера — то је дневни догађај у Немачкој. Аљенбург је 7. о. м., како га је Бисмарк из заседе напао, збиља поднео оставку, но до овог часа, док ово пишемо, још не знамо, је ли примљена. Цар Виљем посредно, а царевић непосредно наваљују на њ, нек узме натраг оставку, но он не ће да се приволи. Како је Аљенбург у суботу поднео оставку, цар је одмах желео с Бисмарком да се разговара, али како овај није могао због болести доћи, то је цар к њему отишао и с њим се пун сахат разговарао. Веле да је Бисмарк после тога врло узбуђен био. Међу тим, изазван од оповиције, он је у понедељак у прајском господском дому дао изјаву. „Тврде“, рече, „да између мене и министра унутрашњих (Аљенбурга) има несугласица. У материјалним питањима нема их, а о другим несугласицама нисмо дужни ни предговорнику, ни јавном мишљењу рачуна дати.“ Један говорник од опозиције назвао је писмо, којим је Бисмарк изјавио, да ни у начелу не прима надзор над земаљским општинама, — назвао га „канцеларском посланицом.“ И на то је канцелар дао изјаву и одговорио, да му саборски центар тим подмеће намеру као да би он хтео да се узвиси над својим положајем, јер само цар има право, да земаљском и државном сабору шаље посланице. Оно место, на чију је адресу управљена та инсинуација, није, рече њојзи приступачна и штитом је од ње заштићена. Лако је погодити, кога Бисмарк мисли под отим „местом.“ Свет је радознао, докле ће моћни канцелар терати своју дебелу шалу.

Са хрватског сабора.

(Седница од 3. фебруара.)

Подпредседник др. Вушчић отвара седницу у 10 сати пре подне. — Од владе присутни: Њ. преузвиш. бан гроф Ладислав Пејачевић и сва три одељна предстојника Јован Живковић, др. Павао Мухић и др. Маријан Деренчин.

Бележник Брантнер чита записник последње седнице, који се без примедбе оверовљује.

На дневном је реду: Наставак главне расправе о извешћу и законској основи краљевинскога одбора.

Заст. Циндл: Премда није канио говорити у овој расправи, ипак је принукан то учинити, јер да су га на то изазвале осваде некојих говорника опозиције проти странци, којој је он чланом. Заст. Каменар казао је, да би био могао доћи до велике части, да је хтео, али он ју је одбио јер је био патриот. Кад би тако било, онда неби било никакових достојанственика, или ако би их имали, они неби били патриоте. Он је на даље казао: Ми стојимо чврсто и постојано на бранику права домовине, а што сте ви? На то му је само одговорити, да је између њих сваки барем толик патриот као он. Он ће гласовати за предлог краљев. одбора, да се већ једном изпуни толи врућа жеља целе земље, да се Крајина сједини с матером земљом. Рекло се је: И ми то желимо, али без повреде темељнога закона. Али он држи, да предлог краљев. одбора неврђа темељног закона, јер сви они фактори који су га створили, могу га и променити. Г. барун Рукавина напао је жестоко његову странку. Он каза: Сажаљујем народ, који има такове заступнике и желим му добар желудац, да то све прокухати може, а др. Ђорђевић: Знали су Мађари, с ким имаду посла. Да, имали су посла с људма разборитим и увиђавним (смеј на галерији). Да је сабор њих изабрао у краљевински одбор никада неби дошли до Крајине. Говорник полемизује још с неколико речи проти заст. Фолнеговићу, Лепамеру и др. Војновићу, те онда завршује поновно очитујући, да ће гласовати за предлог краљев. одбора.

Заст. др. Ђорђевић узимајући реч ради особних приметаба, вели: Моје речи, да су Мађари знали, с ким имаду посла, дале су повода на више страна, да се устане проти мени. Он недржи, да су оне увреда за краљев. одбор и није имао намере, да га вређа. Он си је мислио под тим речма, да су Мађари знали да су чланови краљев. одбора добри људи, који из пријатељства спрам својој браћи увек попуштају.

Заст. Вончина жели пре свега осврнути се на неке приговоре двију чланова опозиције проти више чланова већине. За ове дуготрајне дебате изнео се је на површје и „Заточник,“ да се докаже како је превртљива политика већине и каковим су се оружјем у оно време неки њезини чланови служили проти својим противником. Али у оној жалостној борби, која је била заоштрена понајвише услед алианце владине странке са странком права, није било могуће, да се с њихове стране нераби оружје, којим су били нападани. Говорник разлаже даље зашто се је напустила тадања борба и да разборити политичари несмеју ићи даље од циља, који се даде постићи, а затим се обазире на рад странке права, коју беди, да уводи у политички вртлог хрватску младеж.

Опростив се са странком права побија приговор да се предлогом краљев. одбора понижује хрватски народ, затим завршује апострофирајући дра. Војновића с позивом, нека неизазива борбе, „јер смо ју имали и водили кад њега није овде било и опазили, да су се многи отимали жртвама, кад су се оне захтевале; нам, који смо се родили у овој земљи, који хоћемо да у њој живимо и умремо, и који је нећемо оставити ма се земља тресла, нама није до никакове борбе. Ми ћемо у слоги с „уставном нашом браћом“ настојати, да се итереси наше земље уздрже у складу с интереси државе.“ Он ће гласовати за предлог краљев. одбора.

Заст. Војновић моли реч у особном питању.

Председник се противи. (Узрујаност у саборници. Гласови: „нека говори.“)

Заст. Војновић: Кад ме народни заступник апострофира како је то учинио заст. Вончина, кад се он усуђује правити разлику међу Далмацијом и Посавином, кано да она неспада у Хрватску, тадар ће ми бити дозвољено на моју обрану рећи, да сам се и ја у Далмацији преко десет година за Хрватску борио и да се по непријатељих Хрватске о мојој глави радило. (Живио! у саборници и на галерија.)

Председник хоће да обустави говорника. (Узрујаност и велики немир у сабору и на галерија „нека говори.“)

Заст. Војновић: Заклонити, после пет година кроз које јавни послови нису ми допустили свој завичај видјети, своју обитељ у ужасне дане дозволом зем. владе, а то у Далмацију, опет дакле у хрватску земљу, то је право а не срамота. Доста је мени не бјежати пред Мађаром. Коста Војновић и далматински Хрвати пред Мађаром небјеже. (Бурни живио у саборници и на галерија.)

Јосиповић: (Вика: Већ је доста; нека се закључи дебата!) Он ће само у кратко нацртати мотиве, који га склоните, да гласује за предлог краљевинскога одбора. Као главни разлог проти овому предлогу наводи се, да он изискује жртва с наше стране. Кад би он видио у њему жртву, неби за њ гласовао. Али он види да је краљев. одбор мудро поступао кад је ово утаначио. Заступство наше несме заборавити, да има двојаку дужност: бранити интересе земље и интересе државе. Оно несме заборавити, да смо с Угарском склопили нагодбу, која нам гарантира аутономију, уз коју би се сретнима сценили пријатељи Војновићеви — Чеси, а у Далмацији би га прогласили Месијом, кад би им цепу донио барем једну десетину исте. Престане ли Угарска, престаје и нагодба. А би ли нас онда у Цислајтанији примили са овим повластицама? Зато вели, да је краљев. одбор поступао мудро и државнички, јер је заступао интересе уже и шире нам домовине.

Јован Живковић: После јучерашњега говора др. Спевца и данашњега говора заст. Вончине може бити влада врло кратка. Главни говорник опозиције био је др. Врбанић, али он да није разматрао и побио разлога владиних. Захтева ли влада, напосе он, од њега и др. Војновића више него од других који немају толиког знања, онда да им то само на част служи. Влади није пало на памет, да насрће на њихово уверење, али оно мора да буде оправдано. Говорник узима затим у заштиту деловање председника Крестића као народнога заступника и доказује, да је он, ако и не све, ипак нешто извео од онога што је обећао, дочим др. Врбанић да није ништа извео од свога програма.

Г. сењски заступник апострофирао ме је као Србина. (Њ. преузв. бан потеже га за капут и каже му: „Schweigen Sie, setzen Sie sich.“ „Excellenz ich muss antworten, das ist eine persönliche Sache“.) Ну моја политика била је увек политика троједне краљевине, или ако се хоће Хрватске. Разборити Срби нетраже никакове политичке индивидуалности и немогу ништа друго захтевати, него да им се признаје њихово име и даде аутономија у наставни и вјеровски ствари.

Известитељ Мишкатовић: Он ће се стегнути ли на то, да брани ову законску основу проти подуветим на њу нападајем. Други просветљени народи, да задобију јединство, жртвују силно благо и пролевају крв, а у нас, премда нетребамо за земљиштну целокупност пролевати крви, ни крајцаре дати, каже се, ми нећемо целокупности земље. Када се је изазвало на биралишта, навештало се је, да ће се све силе уложити у то, да се споји крајина, а сада где ваља само руку пружити, да се то изведе, диже један на другога шаку. Недавно се је уврстило у програм, наводи, да ваља променити начин заступања Хрватске на скупном сабору, а сада се говори, да је то фундаментални закон, у који се несме дирати.

Каже се, да у прев рескрипту није дан краљев. одбору мандат за ову промјену. Тај рескрипт подписала су два светла имена: Њ. преузв. бан и преузвишени господ. министар К. Бедековић, који ће по том сигурно најбоље знати, каков мандат даје прев. одпис. Ну јесу ли ова господа казала, да таков мандат није подељен или се гоји нада, да ће се, ако се прихвати ова основа, узкратити јој превишња санкција, јербо је прекорачила мандат?

Наводи се, да се овиме докида равноправност међу краљевинама Угарском и Хрватском? Ну што је равноправност међу њима гледећи на заступање? Равноправност била би само онда, када би Хрватска слала на угарски сабор исто онолики број заступника као Угарска. О таковој равноправности ту неможе бити говора, али би се могло говорити о том, имаде ли равноправности међу изборници Хрватске и Угарске. Угарска нуђа такову равноправност, али мисли, да се за ову равноправност у овом сабору неби нитко нашао.

Изустила се реч: Мађари мудро поступају, они неће да јуришају као пре, већ укидају полако једну установу нагодбе за другом, док све неукину. Али он невиди, да је која странка у Угарској уврстила у свој програм точку, да се хрватско-угарска нагодба има променити на корист Угарске. Ну узмимо, да је то истина, да Мађари за тим теже, да подкопају сву позицију Хрватске. Еле, чим ће се лаће тому на пут стати, са 14 заступника више на скупном сабору или с целокупношћу земље.

Даље се рекло: Али ћемо да жртвујемо то право? Та угарски министар председник Тиса није господар Крајине. И он то држи, али знаде и то, да се без угарскога министра-председника, који му драго био, неможе установити број хрватских заступника на угарском сабору за случај спојитбе Крајине, а док Крајина није заступана на угарском сабору, имати ће он толико власти, да небуде заступана нити на хрватском. Ну вели се: Е, овиме се и за будућност прејудицира правом Крајине и Далмације. Што се тиче Крајине, ово је последњи уговор ради Крајине, а у погледу Далмације могуће су само две алтернативе: Или ћемо ју добити узпркос Угарској, а онда неће нас никога болети глава зато, колико ће имати заступника на угарском сабору, или ћемо ју добити уз помоћ Угарске, као и Крајину, а онда ће сигурно сваки заступник и за Далмацију радо одређи се неколико заступника.

Спојив све ове разлоге, онда би и сам желио, да се овде налазе Ригер, Клам-Мартиници итд., који би нас поучили, да се има прихватити ова зак. основа. Да би они тако поучавали, то излази из њиховог гласила „Политике“. Када би били овде и онда изабрани на скупни нам сабор, уверен је, да би гласали и за потрошарину. То пак одтуд изводи, што су они за реформу земљарине у Цислајтанији. Зашто доприносе ту жртву? За то да уздрже Тафеа, који каже, да очува фебруарски и децембарски патент.

Казало се дашто, да за Хрватску није било белогорске битке; али он мисли, да је теорија да белогорске битке могу укидати права народа била увек од највећи ауторитета побијана. У осталом држи, да је наш народ, бранећ 1848 царство, бранио још више своју земљу и да није споменика Јелачића бана, неби овде разправљали. У исто доба борио се и чешки народ. Он је жртвовао за царство још више него хрватски народ, а ипак му ни бјелогорска битка ни ове жртве нису могле прибавити оволико полит. права. Мисли ли се, да Чеси, од кад држе Тафеа, ударају на Мађаре као пре. Не, они говоре с поштовањем о Угарској, јер знаду, када би говорили с мањим поштовањем, да Тафе неби био ни два дана министром. Зар ће дакле они можда доћи за нас освајати крајину?

Да како овде се место о законској основи породила препирка о застави тако да му се чини, као да наша земља стоји на прагу судбине пољске. И Пољаци се правдаху о застави и правдајући се о том, заборавише на саму земљу. И то је био једини извор пропасти њихове краљевине. Год. 1863 нашао се у Пољској муж, који истакну не заставу, већ предлог, по ком би добила од прилике онолико аутономије, као што је наша. Но појавише се одмах људи странке права и стадоше викати: Издајица. Судбина Пољске од оног времена позната је.

Споменуло се, да је нагодба Вилагош. Али ни Вилагош, ни нагодба нису тако страшне ствари. Да није било Вилагоша, неби Угарска била самостална, а да није нагодбе, Хрватска неби имала полит. самосталности. Он незна буде ли још известитељем и у обће народним заступником, јер се наше странке тако боре за заставу, да се неможе баш врло желети, да се постане народним заступником, али зна да би се најтеже огрешио, када би проти основи гласао. (Живио! са стране владине странке.)

Ако ко од поштоване опозиције прича, да би Раух данас могао славити триумфе у хрв. сабору, онда говорник мисли, да ће много сјајније, искреније славље доживити у том сабору онај бан, за кога се споји Крајига. (Живио! Живио!) Али неће Крајина донети овом сабору и земљи пуке радости; спојитба Крајине биће по Хрватску срећа тек онда, ако се нађе странка, која ће у себи, и у заједници с владом Крајину не само спојити, него и стопити с Хрватском. (Живо одобравање.) Но онда неваља попут дра Ђорђевића већ у напред навештати борбу за некакву привилегију. Ту, где устав даје сваком сину земље једнака права, нема говора о ничијим повластицама. (Бурно одобравање.) Зашто би српски заступник морао бити већи патриота на хрватском сабору. Овде је заступству дична задаћа у сдруженој земљи ред начинити а не раширавати права. (Дуготрајно: живио!)

Тиме буде завршена расправа о предлогу краљ. одбора, те се по том прешло одмах на гласање и то поименце.

Ресултат гласања био је следећи: Гласало је 70 саб. чланова, и то: 47 за, а 17 против предлога, осталих 6 нису гласали, председник седнице, др. Вушчић није гласао. Пошто се гласови последње шесторице по пословном реду имаду прибројати гласовима саб. чланова, који су против предлога гласали, то је предлог одборов прихваћен са 47 против 23 гласа, дакле већином од 24 гласа.

За предлог гласаху: Антолек-Орешек Драгутин, Андријевић Станко, др. Бартоловић Иван, Бедековић Коломан, Буњик Ватрослав, Драшковић Иван гроф, Давидовић Лаза, Деренчин Маријан др., Ердеди Рудолф гроф, Ердеди Степан гроф, Фодроци Александар, Ђурђевић Васа, Хорват Петар, Хрват Мирко, Инкеи Фердо барон, Јосиповић Степан, Краљчић Ђура, Крестић Никола, Кушевић Светозар, Лончарић Марко др., Михајловић Драгутин, Мишкатовић Јосиф, Мухић Павао др., Магенхајм Иван, Отенфелс Шишман баров, Павлешић Јаво бесуд

Пејачевић Ладислав гроф, Погледић Драгутин Поповић Стева, Рогулић Михајло, Рубидо-Зичи Радослав, Сладовић Матија, Сајц Винко, Спевец Степан др. Шрам Ладослав др., Штенгел Ђуро, Стражимир Драгутин, Стековић Јово, Суботић Јован др., Танхофер Милан, Тикери Александар, Вардиан Иван, Вранчић Иво, Вончина Иван, Змајић Бартол барон, Циндл Анте, Живковић Јован барон.

Против: Берута Јосип, Црнадак Ђура, Јордан Јосип др., Каменар Ђуро, Лехпамер Јосип, Марјановић Лука др., Маршо Иван, Мразовић Матија, Рајзер Фрањо, Шпишић Војко, Шавор Јосип, Тирк Фрањо мл., Топаловић Божо, Видрић Ловро др., Војновић Константин др., Врбанић Фран др., Зорић Јосип.

Од гласања уздржаше се: Брандтнер Павао, Дувђеровић Иван, Фолпеговић Фран, Ђорђевић Милан др., Старчевић Анте др., Валушниг Андро.

Одсутни напокон беше: Будановић Јулије, Драшковић Теодор гроф, Елц Драгутин гроф, Јелачић Ђура гроф, Котур Васо, Кукуљевић Иван, Кршњави Мирко, Мажуранић Иван, Михаловић Јосип стожерник, Мојсиновић Антун, Нугент Артур гроф, Ожеговић Лудевит барон, др. Пејачевић Теодор гроф, Палфи Милан гроф, Палфи Шишман гроф, Пејачевић Петар гроф, Пејачевић Павао гроф, Петровић Иван, Пеичић Александар др., Пох Антун, Посиловић Јурај бискуп, Раух Левин барун, Рајзнер Лудевит, Рукавина Ђура барон, Сермаге Рикард гроф, Шпишић Виктор, Стојишић Сава, Утјешеновић Огњослав, Војкфи Јанко гроф, Вучетић Степан др., Живковић Теофан владика.

Говор Јов. Живковића

одељног предстојника, држан у седници хрватског сабора 30. јануара о. г. приликом расправе о извештају краљевинског одбора и предлогу о законској основи.

Странци, вели, која брани предлог краљевинског одбора, стоји до велике озбиљности. Краљевинском одбору подметнуло се којешта неправедна и крупна, те се о њем посумњало, да је из нутарњега уверења прихватио законску основу. Навластито орган мањине „Обзор“, пишући ових дана о изјави г. Војновића, рекао је, да ју сваки савестан човек прихвати мора. Говорник учислује се радо међу несавесне мужеве, јер те изјаве неће да прихвати. (Смеј.) Акопрем је владино становиште у овом предмету познато, жели га изјавити већ с тога, што овај предлог није потекао од ње, већ од краљевинског одбора. Оценити ће разлоге које су навели противници основе; неће ипак против њих полемизирати, пошто то није задатак владин, него ће само изправити изопачено стање ствари.

Заступник г. Мразовић вели у сљојој изјави да на предлог краљевинског одбора неможе пристати ни с тога разлога што његово Величанство није у превишњем одпису очитовало своју вољу, да одступимо од законом прописана броја заступника. Ово је врло несретан разлог, који би могао дати повода сумњи, да би се г. Мразовић у случају оном, да буде Његово Величанство у превишњем одпису било превишњу своју вољу очитовало, томе покорио. Светла круна позвала нас је, да се договоримо, но како да се договоримо, то одвиси од уговарајућих странака; она је само назначила правац и рекла: омогућите ми, да се може санкционирати оно, што ви закључите. Да се је у превишњем одпису казало оно, чега нема, тада би г. Мразовић јамачно спочитнуо одговорној влади, како је тако што могла подписати.

Други је разлог г. Мразовића, што одступ од строге упорабе §. 33. чл. I. 1868. у овом случају недоноси нужно за собом одступ од начела у §. 32. истога зак. чл. за сва времена и за сваки случај утврђенога, по којем Хрватска и Славонија на скупном сабору има бити заступана по оном истом размеру својега пучанства, по којем је првобитно број њезиних заступника био установљен на 29, а каснијим законом од 8. новембра 1873. §. на 34. Логика овај пут неиде г. Мразовићу у помоћ. Вели се: да недопоси нужно за собом одступ. Кад би се тај назор г. Мразовића допустио, настало би протусловље; ако се број заступника установи на 40. место 55, тада се наравно одступа од начела изречена у §. 32. нагодбеног закона.

Заст. г. Мразовић вели на даље у својој изјави, да је одбор свој мандат прекорачио. Говорник чита односни пасус из превишњег одписа, којим се краљевински одбор овлашћује да евентуално одступи од начела, изречена у нагодбеном закону. У том лежи мандат одборов. Надаље вели заступник г. Мразовић, да се предложеном законском основом вређа равноправност међу обим краљевинама и понижује пучанство ових краљевина, да се на народ баца сумња, да не би попут пучанства у Угарској умео настојати око јавних послова. Говорник разумео би ово онда, да то каже онај, коме ствар није позната. Но заступник г. Мразовић, који је помно пратио све, што у Будимпешти бива, најмање је овлашћен на такову изјаву. У питању хрватског заступства на заједничком сабору гоје угарски кругови назоре, који су с њихова гледишта оправдани. Они веле: Ми би вам дали тражени број заступника, кад би ви на заједнички сабор бирали непосредно, а не компактно из сабора, као што бирате данас. Данас можете сваки час изазвати кризу у угарској влади и угарском парламентаризму; можете то учинити и од пркоса, премда се то, веле, неможе о Хрватима предпоставити. Код изравних избора имала би се ствар друкчије. Тим изборима изабрали би се људи различитих мисли и различита духа, што се уз данашњи начин заступања не може догодити. Мени је, вели говорник милије 10 компактних заступника, него некомпактних 20, а није ми нипошто свеједнако, да ли на заједнички сабор бирамо изравно, или путем сабора. Угарски кругови веле надаље: ако вас у сабор д ђе 54 заступника, тада настаје за нас још већа погибељ, да ћете произвађати кризе у влади и парламентаризму. Хрвати у Будимпешти сачињавају посебан клуб, на који се влада, а ниједна странка неможе подпуном сигурношћу ослонити. У очи тога морају Мађари гојити бојазан, те с тога из самообране, а не од жеље да нас нападају, настоје, да уз нашу приволу смање број хрватских заступника на заједничком сабору. Наших 40 једном мисли и душом надахнути заступника, значи у истину 80 гласова, за које могу бацити у мањину сваку странку у угарском сабору. А то угарски кругови, који желе уставити своје парламентарне и владине одношаје, немогу мирним оком гледати.

Да наши заступници нису код последњега гласања у угарском сабору компактно гласали, томе је разлог околност, што смо се ми овде пре тога расцепали.

Заст. г. др. Војновић рекао је, да није мудро напустити право, стечено за Крајину и краљевину Далмацију. Чуди се г. дру Војновићу, што у ову ствар уплеће краљевину Далмацију. Предлог краљевинског одбора непрејудицира у ничем Далмацији, јер навешћује нове погодбе за случај онај, када се Далмација спој с матером земљом. Заст. г. др. Војновић може то тврдити, но неможе ничим доказати. Установа пак, по којој ће се број заступника на заједничком сабору имати по овој зак. основи установити, када се спој Далмација, либералније је много од старе установе §. 65. нагодбеног закона установљују се, да ће се Далмација питати о уветима спојидбе. Говорник мисли, да је се то уврстило у нагодбени закон на нашу нарочиту жељу. Он је посљедни, који би хтео Далмацији везати руке, а у истину јесу њој за евентуални случај спојидбе руке посве одрешене. Узимо међу тим да би Далмација усиљена била прихватити начин заступања, који ми склапамо, говорник уверен је у том случају, те кад не би можда морали финанцијално Далмацију купити, то би г. др. Војновић први био, који би казао узмите ју, ма уз тај увет. Наравно је, да нас такове ситнице немогу пречити онде, где се ради домовину раширити и ујединити.

Заступници господа Мразовић и др. Војновић говорећи о овом предмету, говоре неким начином о Крајини као о некаквом сепаратном телу. Већ јуче довикнуо је тој господи говорников брат владика г. Теофан Живковић, да је Крајина једно тело с матером земљом.

Надаље рекло се је, да се ова погодба противи достојанству земље. Ово је назор, а не разлог те му се даје на чудо, како могу јуристе у случајевима, где се народи међу собом договарају, говорити о повређеном достојанству. Ту се ради о интересима. Питање о којем се ради, јест уједно предувет да се крајина спој, ту ваља имати поглавито пред очима сдружење. Неиспунимо ли тај увет, тада би морали још дуго чекати, да се Крајина спој. Узимо случај, да је сабор послао у Будимпешту дра Војновића и другове, нека се договарају с угарском краљевинском депутацијом. Они би се вратили необављена посла и рекли: Ми нисмо хтели попустити од свога, а Мађари не од свога и тако су се договори разврглн. Наша депутација одпутила се је у Будимпешту такође с намером, да брани установу темељног закона; видећ међу тим, какова су у том погледу угарски кругови тврда мнења, уверила се је, да више неможе исходити, те је прихватила, што се је дало получити. Ни исти г. Мразовић, који је проту предлога краљевинског одбора навео више разлога, није могао узтврдити, а није такође ни узтврдио, да се није више получило за то, јер су наши попустили. Шта је дакле, пита говорник, боље, да будемо у Будимпешту послали оне, који би се кући били вратили празних руку, или што смо послали оне, који нам доносе резултат договора, те нам веле: Бирајте сад шта хоћете. Предговорници, који пристају уз изјаву г. Мразовића, тврдили су, да би и без те жртве добили Крајину. Говорник сећа на то, да има већ 300 година, што су створени први почетци Крајине, и да она већ 12 година начелно фигурира у нашој нагодби. Хоћемо ли и надаље изазивати ту неизвесност, само за то, да добијемо неколико заступника више? На то нека одговори сваки мисаони Хрват.

Говорник, настављајући, жели осврнути се на неке говорнике од противне стране. Ово, што ће сада рећи, неспада до душе на ствар, но кад су већ многи споменули, поћи је и њему трагом осталих говорника. Заступник др. Војновић, а мислим и г. др. Јордан, рекао је: Наши посланици спасли су Тисино министарство и народу навалили веће терете. У гласилу мањине „Обзору“ забележена су она 14-торица заступника наших, који су гласали за неизравне те порезе, великим црним словима а остала седморица само малени чедни слови. Говорник понајпре признаје, да и код пореза има неки Рубикон, који се несме прекорачити, а да народ непропадне, признаје такођер, да смо се по мнењу многих већ добро приближили томе стању. Но оној господи која спочитују већини наших заступника на заједничком сабору, зашто су гласали за порезе, одговара сво. Најбоља је прилика уклонити нове порезе онда, када се води прорачунска расправа, у којој се поглавито решета народно-господарствена и финансијална политика. Да је г. Мразовић приликом последње прорачунске расправе на заједничком сабору устао и рекао влади: Владо, неваља ти посао, него ево, како ти је одселе радити. Влада не би се јамачно оглушила такову предлогу заступника г. Мразовића. Но данас није се радило о инаугурирању нове финансијалне политике, већ о покрићу дефицита. Заступници наши нису никакве лутке, већ мужеви који су за своје деловање на заједничком сабору одговорни земљи и сабору. Може њих угарска влада сто пута позивати, они ће се одазвати само онда, када је то у интересу по њих заступана народа.

Пита се сада: Је ли у интересу нашега народа, да се г. Тиса руши? Није. Заступници наши знали су понајпре, како се ствар има с Крајином, те је г. Тиса фактично услед задане речи већ од више времена с преузвишеним г. баном попримао мере нужне за спојење. Но он пита ону седморицу, која су гласали против Тисе: Је ли та седморица, пре него што је била бацила свој глас против владе г. Тисе, повела какве договоре са пресумтивним насљедником г. бароном Шењејем? Је ли од њега задобила реч, онако како је већина задобила од г. Тисе, да ће се Крајина сјединити? Није јамачно, него су господа дошла тамо и просто рекла: нећемо нових пореза. Поступак то није мудар, тим мање, што се ни неради о бог зна каковом терету. Сељак не пије кафе ни шећера а што се пива тиче, ударило се на њ у главном граду већ доселе такова потрошарина, да га због скупоће готово пити неможемо.

Нас је све године задесио врло жалостан удес, те се на све стране шири беда. Преузвишеном г. бану без престанка долазе поворке сиромака, тражећ потпоре, он гледа сваки дан невољу, а и ради без нашега и вашега питања све што може, да невољу ублажи. (Живио! Живио!) Добићемо уз повољне услове милион форинти, да се помогне пострадалим од земљетреса, већ је дотична основа закона ових дана прихваћена на заједничком сабору. Увети много су повољнији, него их бје поставила угарска влада, и то заслугом преузвишеног бана, који је неслажући се с неколиким установама основе закона, похитао у Будимпешту те тамо у прорачунском одбору исходио нове олакшице за пострадале. (Живио бан!) И ова ствар не би се извела, да је оних 14 заступника без свакога циља гласало против тисиног кабинета. Хвала им, морамо управо рећи, да нису земљу довели у кризу и да нису тако жртвовали неколике најпрече интересе народа, дочим оној седморици немамо за ништа захвалити. Били су политичари, што г. Лепамер по властитој изјави није.

Но могло се догодити нешто, на што опозиција наша заборавља. Рецимо, да су наши заступници листом гласали против Тисе, па да Тиса ипак није пао, или да није одступио. Шта би се после било догодило? Кад би г. министар-председник видио с каквим непоузданим људма има посла, како су га Хрвати у одлучном часу на цедилу оставили, било би тада разумљиво, да окрене леђа Хрватима, те би тако изгубили парницу и узловољили против себе онога, коме смо хтели нашкодити. У том случају дизали би се приговори на нашу владу, те би се на њу навалило питањем: Зашто нам владо, ниси тога казала?

Рекло се овде: зар ћемо увек узмицати, док се нестрмоглавимо у понор? Који то веле, заборављају догађаје. Код даних згода ми доселе не само нисмо узмицали, него смо знали земљи прибавити знаменитих користи. При ревизији нагодбе предузетој 1873. променили смо ју финанцијално и политички на нашу корист. По тој ревизији имамо данас 1,200.000 фор. прихода за наше аутономне потребе више, него пре. Коме није стало до нагодбе, тај дашто неводи рачуна о таковим тобожњим ситницама, има господе која презиру такове стечевине, ал за то увек наваљују на владу захтевима, да даду ово и оно. Ово није узмак него напредак. У §. 5. нагодбеног закона умели смо такође нагодбу и политички на боље променути. Говорник сећа се, како г. др. Милан Маканец, кога је врло штовао, никада није хтео тога да призна, премда је то не побитан фактум. Надаље исходили смо, да влада наша утиче на састављање заједничког прорачуна у свим ставкама, које се нас тичу, решили смо питање о закладама, те је већ односна главница наших заклада у нашој управи. Ко дакле узмиче?

Кад је мој брат, владика Теофан Живковић, у јучерашњој седници цитирао изреку, да jus није facultas већ potestas, прикрикнуше му господа од мањине да је то „Faustrecht“. Изрека та није потекла од њега, већ од толиких гласовитих државословаца, а она се на међународне одношаје даје посве упоравити. Питам ја: шта служи подлогом при стварању држава? Зар голо право?

Ми радимо да се по степену развијамо, а тако се свуда ради. Кад је, вели говорник, цар Виљем 1870. војевао на Француску, те у билетенима о ратним успесима бележио добивено и изгубљено увек би завршио изреком: Gott helfe weiter. Тако велимо и ми. (Изврсно! Бурно клицање.)

Према заступнику Мразовићу вели говорник. Сваки народ има својих првака и вођа, који су позвани, да на надлежном месту пробијају лед и да заступају интересе свога народа. На то су позвани јамачно прваци, а не примерице г. заступник Каменар. Такови мужеви уживају у народу поверење, те се њихова реч радо слуша и следи. Они несмеју пропустити ни једне згоде, а да неузнастоје промицати пробитке свога народа. Ако су и наши прваци тако настојали радити, радили су право, те је с тога неоправдано, ако им се спочитују некакови тајанствени преговори с угарском владом. Колко су пута чески прваци ходочастили у Беч, да нешто за своју домовину изходе? Говорник навести ће пример из угарске повјести. Кад је год. 1849. Угарска пала, те стењала под абсолутизом, нашло се је угарских родољуба, који су под водством благо покојнога стожерника Сцитовскога похитили у Беч пред Њ. Величанство, те молили краља, да даде земљи аутономију, која би колико толико одговарала праву земље. Зар су они били питани, тко их је на тај корак овластио. И г. Мразовић чинио је тако, само се сад више тога несећа.

Заступник г. др. Војновић поновно је питао владу, нека му каже, да ли није о Реци нешто посебна и по нас погубна склопљено? Г. др. Војновићу познато је, како се међу појединим државама послови обављају. Списи уврштују се после у разне плаве и црвене књиге и саобћују парламентом држава. И ми дописујемо с угарском владом о послови наше управе и нагодбенога закона.

Г. дру Војновићу одговорићу, да министарска већа, кад су нешто довећала, парламентом оглашују резултате свога већања, но нигде тога не бива, да би ко још питао министра: Е, реци ти мени, о чем сте ви још разговарали? Питате нешто о Реци? Зар не знате, што о њој вели закон? Буде ли какве промене, јавићемо. Зналичност, какову показује г. др. Војновић, није ни у једном парламенту света овлаштена. Питао је даље др. Војновић: Како влада сме допустити, да се овом законском основом руши нагодба, где је пре неколико месеца свечано очитовала, да нагодбу сматра темељем свега коликога развоја земље. На том вранцу јашила су господа Шавор и Лепамер. Чуди се томе приговору, да се овом законском основом окрњује нагодба. Може ли се у обште јуридички рећи, да се нагодба крњи онда, када се законито која установа мења. Бан је рекао, да стоји на темељу нагодбе, и да ће ју вршити, но није могао рећи, да ће пречити законите њезине промене. Сама господа, која се данас толико опиру законитој промени нагодбе, у својим гласилима пишу, да ваља аутономију земље раширити, дакле нагодбу променити.

Рекао је даље г. др. Војновић, да су нагодбеним законом, који гласила странка а и њезини говорници у сабору поругљиво крсте Рауховом нагодбом, да су, велим, стечени само одломци хрватских права. То не стоји. Нагодбом решено је питање земљиштно, решен је делокруг владе, законарства, решено и утврђено читаво наше јавно право. Што је остало in suspenso? Само питање речко, и крепошћу нагодбе има се још решити само питање о Далмацији.

Заступник г. Маршо споменуо је, како мађарски историк Пешти не познаје Хрватске. Није требао тражити далеко за примером, јер има и у Хрватској странка (говорник показује на крајњу левицу), која не припознаје данашње Хрватске. Њој је Хрватска само бановина од 8 жупанија; по њену била би она права Хрватска, која би обухватала Штајерску, Крањску, Корушку и т. д. Но закон каже, да је ово политички народ, да је ова земља краљевина, имајући аутономију и права своја. Но странка, која тако говори, не види тога и спава, те завађа младеж на криву стазу. Млад човек, цркнућ у њезиној школи неизведиве тежње и начела, види, ступајући у јавни живот, да је у њем све другчије, него што су га учили у његовом млађаном добу. Жали, што нам тако младеж залази странпутице, те усише начела и дух, који никоме не може користити.

Према г. дру Војновићу вели говорник даље, да је он у нашем народно-политичком животу новајлија, који није с нами доживио искуство пређашњих година. Он није прошао оне школе, коју су прошли борioци нашега народа. (Др. Војновић: прошао сам ју у Далмацији!) Одјелни предстојник барон Живковић: Ако сте ју прошли, то су тамо у Далмацији постојали други одношаји. Било је некад време, када је у нашој монархији све експериментирало, па смо експериментирали и ми, а јер ми нисмо били никакви зрели политичари, свршила се је борба без нас; ми смо остали на цедилу. Сећајмо се, како су се тада хрватски сабори један за другим разпуштали; била су то времена, када је г. Јосиповић казао у саборници: „Недамо пореза, јер их нисмо дозволили“. Жалибоже, ми се нисмо тада равнали по околностима времена. Да смо онда паметније радили, била би и прва нагодба за нас боље изишла. Барон Раух, премда по својем одгоју није био муж бог зна како велика изображења, схватио је својим проницавим духом, да ваља гордички чвор разсећи, те га је разсекао.

То је разлог, зашто се ветерани наши недају одвести с пута, који нас сигурно води напред. У нагодбеном закону огледа се тадања наша снага. Чуди се господи, која говореći, да стоје на темељу нагодбеном, пишу о њему у својем гласилу, и то пре неколико дана, да није ово први узмак, одкад нас је барон Раух нагодбом уз Угарску привезао. Господа та крсте темељни закон поругљивим именом Раухове нагодбе. Зар ју тако штујете? Зар тако Француз, Енглез говори о својем уставу? Како можете темељни закон, на којем стојите сами, крстити таковим именом (Др. Вујновић: То су листови). Господа пак на крајњој левици, која су пре нагодбу звала списом, зову је данас приписом.

Нагодбени закон био је и јест израз већине народа, јер ко тога не признаје, не признаје стожернога начела парламентаризма. Ако има правословаца, професора, који нагодбу крсте тим именом, ако с друге стране господа са крајње левице, који имају добрано корена у народу, раде то исто, називљујући ју приписом, тада су то нездрави односаји. Влада пак хоће, да се нагодбени закон уврежи у крв народа, да народ увиди и упозна у њој тврдо своје право, јер само тако одгајају се народи к уставу и слободи, јер само тако дошао је Енглез дотле, да ни длаке не попушта од свога права. (Бурно Живио!) Но господи, која веле да нема савесна човека, који не прихваћа њихове изјаве, тако се не чуди, те није за чудо, ако се код тога вечитога потреса нагодбенога закона овај не може у крв народа уврежити. (Дуготрајно живио, говорнику честитају чланови већине сабора)

Заступник г. др. Врбанић има нешто приметити у особној ствари. Г. одјелни предстојник барон Живковић наспоменуо је, да професори шире крива начела о нагодби, називљући ју прикрпином. Ограђује се свечано против тога, те не може допустити, да се оваковим сумњичењем излази пред кућу. Нека господин одјелни предстојник изнесе један пример, где се је нагодба са стране професора на службеном месту крстила прикрпином или Рауховом нагодбом,

Одјелни предстојник г. барон Живковић одвраћа, да је само рекао, да се шире такови појмови, и да има професора, који тако мисле и томе повлађују. (Бурно живио.)

На то председник закључи седницу и уреће будућу за сутра, суботу у пола 10 сати. На дневном је реду разправа о истом предмету.

Српска народна скупштина.

⊙ **У Београду** 30. јан. (Деветнајести састанак 29. јануара. Други дан. Дебата о независности судској) Чим се отвори састанак у 9½ часова пре подне, поче се специјална дебата.

Известилац већине Ђока Павловић саопштава, да 1. члан пројекта остаје немењан осим другог става, у ком се одређује како неправници могу постати судије, који изостаје. И тако ће у првом одељку „Који могу бити судије“ члан 4. гласити овако:

„Судије у окружним судовима у суду вароши Београда и стални судија у београдском трговачком суду, могу бити они, који су српски поданици, који имају најмање 25 година и који су редовно свршили правне науке у Србији или на страни.

Председници окружних судова, суда вароши Београда, и београдског трговачког суда, поред својства у првом одељку овог члана избројаних, треба још да су провели најмање пет година у судској струци као указни чиновници, или да су за толико година радили правозаступничке послове као јавни правозаступници, или да су служили пет година као професори правног факултета у великој школи

Извест. мањине поп Марко Петровић чита предлог мањине да се други одељак изостави, пошто је мањина противу установе сталних председника, јер они са својим изванредним и значајнијим положајем могу упливисати на радњу судија у толико више, што су стални, дакле морали би у вечитом контакту живити.

Први од говорника био је Димитрије Цветковић који се изјасни противу кандидације адвоката на звање судијско. Јер јавни правозаступник који има знања и који поштено ради, тај неће се никад тражити за судију ма му давали и 5000 талира; дакле остају они хрђави, који проигравши своје поверење у народу тражиће склоништа и сигурно издржавање међу судијама; а с тим би се звање судијско дискредитовало у очима народа.

Вељко Јаковљевић такође је противан адвокатима, што је уверен да и најбољи адвокати радо застране у противзаконост, само ако им то иде у корист; а како би онда радили као судије, јер што но веле „што је дика навикла.“ Прича како је неки адвокат тражио 100 дук. цес. само за један предстанак у суду. Кад је поводом једног спора између двеју сеоских општина у рудничком округу био позван од једне стране београдски адвокат Живко Недић, да ствар некако изравна, он је са својим кајишарлуком тако далеко загрдио, да кад су то сељани опазили хтедоше га умлатити, да га он (говорник) није спасао. И тај Недић сад је касациони судија! Но кад би се одредило да пре тога мора служити пет година у судској пракси, да се некако пречисти, па тек онда да дође за судију.

Поп Иван Протић жели да се дода, да не може бити судија који није православне вере. Чудновато му изгледа да адвокати могу доћи за председнике, а не и за судије. А зашто не би имали исто тако право и секретари министарства правде? Желио би да се прецизира да не могу одма доћи за председнике писари и секретари суда првостепеног.

К. Месаровић је мњења, да прво ваља решити, хоћемо ли председнике или не. Недели потпуно мнење Јаковљевића, ако осигурамо председничке столице и за адвокате, онда бисмо пореметили ред међу судијама. За то мисли да за председнике могу доћи само судије. Односно вероисповедања, треба да будемо толерантни. Но док се не реши начелно, хоћемо ли задржавати звања председничка, и резервисати их и за адвокате, — нетреба даље претресати.

Р. Димитријевић жели да адвокати проведу 3 године као млађи у суду, па тек да могу доћи за председнике.

Т. Туцаковић пита министра, да ли ће одсад само правници долазити за више судије?

Министар-председник вели да, но за оне друге, који се затеку у служби остаће као што су били.

М. Жуњић такође је противу адвоката за председнике, јер је њихова радња једностранија од судија. Али пристао би да се узимају за судије. Иначе би била неправда, јер док би судија морао да чека по 10—16 година док дође за председника, зар да адвокат може само за пет година?

Димитрије Маринковић побија одвојено мњење мањине да председнике бира колегијум дотичних судија. Ненаводи се основаног разлога зашто, мањ ако се немисли само уводити начело бирања. Какво је то начело? Председник у суду више је административна власт и он се неможе бирати. У једном суду могу бити добре судије, али не и администратори. Председник је као газда од куће, он одговара за све и сва. Води надзор над целим персоналом, судским служитељима, апсанама, пази на ред у свему. Он је контролна власт, па кад би га бирали, морао би да угађа онима који су га изабрали, — јер иначе неби га више изабрали, и у другој години био би изложен секирацијама од стране ново-изабраног председника, па зато би морао мање више да гледа кроз прсте. Осим тога при честом мењању тог административног старешине неби се лако могао ухватити рачун о одговорности за могуће неуредности. За адвокате нетреба узети мерило година службе, но знати да ли су они оспособљени. У осталом њих не бира министар, већ касацијони суд. Има адвоката који су у знању равни са судијама. О вери нетреба ни спомињати.

Светомир Николајевић жели да се у интересу праве независности избаце из кандидације председништва адвокати и професори велике школе. Судије могу имати достојанства само ако су неколико година провели за зеленим столом. Неће одговарати достојанству судија ако им се на једанпут предпостави ма ко са улице. (Чује се: „врло добро“.)

Председник вели да је то формални предлог, за који ваља да говорника подпомогну 12 посланика, па да га онда поднесе.

Устају преко 20 посланика.

Николајевић полаже предлог на сто председнички.

Министар-председник вели да поменуте тезе имају нечега за себе и влада их је имала у виду кад се склапао пројект. Али према данашњем стању стручне правне спреме код нас, било би штетно по саму ствар провести тако строго ограничење. Министар док поставља одговоран је за избор. Задатак председника суда стоји да води надзор, контролише и оцењује рад појединих фукцијонара у суду. За данашње околности потребно је да се остане при оваквој редакцији првог члана. Оцена г. Новаковића и сувише је оштра. Опомиње се да се пре 12 година на једну познату личност дигла читава граја само за то што је правозаступник. Данас се увиђа да су адвокати доста поштовани. Ред тај сваки дан подпуније одговара своме позиву. Зашто неби се оставила могућност бирања личности опште признатих са њихове способности? Овде је зебња са свим неоправдана.

М. Валтровић бацио је у овој дебати једну значајну искрицу, искрицу која нам на тренут осветли тавне путеве будућности; — и од наше истрајности, наше чврстоће у обрани крвљу искупљене мајке Србије противу заплаве туђинске, велим, од нашег даљег умног развитка зависиће да та искра небуде предтеча прождирућег плама себичности и грамзивости туђинских скакаваца, које нам је берлински конгрес силом бацио на врат. Неки код нас хоће радо да парадирају са некаквом — талми-толеранцијом. Ми нећемо да будемо језујите, ми хоћемо искрено да говоримо. Да, ми велимо, да она каста која је Галицију ликом опасала, која сиса крв нашој браћи у Ческој, Моравској и Слеској; она каста која се знала увући и под колибом убога Словака те га систематично трује алкохолом; она каста која баца на себе рухо Арпада, да би лакше играла Шајлока, она каста која је у Влашкој народ довела до просјачког штапа, — та каста не сме доћи на судијску столицу у српској дедовини, та несме подићи судијску столицу на земљишту у коме леже кости Обилића, старине Новака, Синђелића, Рајића и осталих неброј мученика који су се крвавили и испуштали на коњу јуначку душу „за крст частни и слободу златну“. Велимо нисмо се ми борили пет столећа противу коранске правде, па да сад склонимо шију да нам суде васпитанци — талмудске правде! То упамтите добро господо — ма како се ви звали. Ми, који смо на своје очи видили пустош коју су чинили и чине синови Израјиља по лепим словенским земљама, ми који смо синови овог „камена земље“ Србије, ми вам довикујемо — mene tekel.

И с овим одбацујемо са себе компликмеnte „Пешт. Лојда“, који ружећи Валтровића за његову искреност радује се што то није казао „Vollblut Serbe“. Ми му остављамо да се радује колико хоће али ми ћемо се у будућност трудити да незаслужимо хвале једног — „Пешт. Лојда“.

Честити М. Валтровић казао је од прилике ово: Неће говорити са правног гледишта, — то оставља стручњацима. Но изнеће на тапет једно важно друштвено питање. Један посланик спомену питање вероисповести, а други опет одби то са неком толеранцијом. И то је достојно хвале. Али толеранција може прећи и у немарност. Ми имамо у Србији поданика разних вера. У нашем судству заклетва је важан акт и она је сложена као језгро вере. Но то није свуд тако. На прилику у Пруској заклетва се више сматра као појам људске части, и с д јој се неполаже толика вредност. То га управо гони да мало разсвести реч „српски поданик“. Неће бити више материјала за приче о кадијама, али кад ступимо у живљу свезу са осталом Европом, навали ће овамо доста странаца, разних народности и вера, који ће са својим интересима доћи у колизију с нашим. Истина да вера не чини човека, и неби требао да је узима у призрење. Али у новије време развијају се на западу чудноватe и значајне појаве. У Пруској на прилику избијају на површину друштвеног живота врло значајне појаве. Повела се отворена борба противу падмашности мозајизма. Овај покрет шири се све више, и поникао је из дубоко укорењеног зла. Кад се тако велики народи осећају у опасности зар ће и нас то мимоићи? Узмимо се на ум, ако оставимо овако мала врата, они ће знати доцније да отворе већа. У закону треба да се оградимо противу мозаичке вере. Нека се угуши и клица будућих покрета. Они већ злоупотребљују у западној Европи сва задобивена права. Неће сад да говори о неблагодарности, с којом се одликовали спрам народа, који их узеше под своје окриље кад их од свуд гонише. Да не спомињем како на сваком умном пољу које су окупирали сеју раздор између цркве и народа, упропашћују кредит земљи, колико су радничких питања изазвали, докле су довели лекарску струку, — како су створили разлику између лекара и видара. Но прећи ће на правно поље. Изнели су закон о исељивању и насељивању. С тим изазваше сељаке да продају своја имања, настањују се по варошима где остану по 2—3 године без занимања, и потрошивши готовину постају скитнице и паликуће, они су право судство тако замрсили да сваки мора узети адвоката, те су и одређене таксе збрисали. Пупилне масе одузеше из руку судија да их даду на руковање адвокатима. Хонораре за обрану подигоше на праву разбојничку уцену. Они су се са својим марифетлуцима попели на сва важнија државна места. И сад сав народ на њих виче. С овим сам само хтео да вас учиним пажљиве на опасности које могу временом наступити.

Од тога народа неможемо се надати добру, он остаје на вјеки какав је био од вајкада. (Са много страна чује се: „врло добро“, „тако је“.)

Поп Милан Ђурић вели да није праведно узимати за судије адвокате, који су за љубав користи избегли државну службу, те предузели самосталнији и користнији рад; док су се други подвргли свима тешкоћама државне службе и једва за десет година дођу до секретара суда, па зар да се њима предпоставе људи који су избегли од тих терета? С тога је противу тога да се могу адвокати узимати за судије и председнике судова.

Поп Васа Павић такође је тога мњења. Осим тога желио би да за судију може бити постављен тек ко је навршио 30 годину. Најзад мисли да ће бити целисходније да судије једног суда бирају између себе председника. Истакнута бојазан да би они као административне старешине попуштали онима који су их изабрали, није с тим оправдана. Баш у томе би се огледала чврстина карактера. Способност његову пре ће правичније окачествовати колегијум дотичног суда но удаљена касација.

Министар-председник разлаже како је нужно звање председника судова. Има сијасет агенда које може и треба само он да врши. Сав административни рад прелази преко његове руке. Може се догодити да се одреди рочиште за неколико спорова, па на самом рочишту да се одложе због неизвршених предходних спрема. И с тим се проузрокују многи излишни трошкови. Осим тога има у суду још и другог персонала осим судија, над којима ваља водити надзор. Прама оваковом стању ствари, годишњи избор председника значило би растројство целе администрације („тако је“). Ми тражимо многе слободе. Поред осталих слобода ваља да нам буде драга и слобода поштовања савести. У томе погледу Србија је досад била срећна да није знала за верозаконске размирице. Ми имамо грађана страних верозакона, и они су у свему с нама равни. До данас немамо повода никаквој зебњи, а у будућности буде ли потреба побринуће се ко треба. Што се тиче рока од 25—30 година, то је остало из ранијег закона који је већ био пре тога нормираних 30 година редуцирао на 25, осим тога овај цензум одређује нам сам број људи из којих можемо и морамо регрутовати будуће судије.

Аврам Озеровић (recte Озер) жели да му се објасни дали ће се овај члан примењивати и на изборне судије трговачког суда. Желио би да се с овим непотире установа изборних судија за трговачке ствари. И ако се ово немисли, онда би требало презирати, да би се избегле сваке могуће неприлике.

Министар-председник вели то није нужно, пошто је јасно да се овај члан односи само на сталне, указне судије.

А. Озеровић чита дотични члан трговачког законика о изборним судијама, и доводи с овим у свезу. Затим спомену како се један члан скупштине дотакао верозаконског питања. (Ту боли! г. Озер је посљедоватељ Мојсејев. Дописн.) Ово је противно самом уставу. У толико пре мора се оградити противу каквих инсинуација, што тај говорник није српског порекла, него потомак досељеника који нису из западне Европе знаши ништа бољег пренети овамо. Али је заборавио напоменути да су те мрзке агитације у Немачкој жигосали тамошњи најодличнији људи. Тако што је противно и самом духу српског народа. (Хвала лепо на компликменту. Доп.)

Известилац, објашњује само тачку односно изборних судија у тргов. суду. Природно је да би у извесним случајима и код окружних судова радило се прама постојећем закону, зато би било излишно нарочито спомињати о томе.

М Ђ. Милићевић напред спомиње да овај члан прима и поздравља. Овим законом, по његовом смеру иде се на то, да се набаве што јасније гарантије целокупној правди, правди законској. Од тих гарантија види да су се у овом члану три нарочито имале на уму. Судија би имао представљати гарантију против незнања. То је прво. Друго је да се неће повијати по ма чијој вољи Треће је да се неће пребацити ни према чијој кеси. Оставимо ове две за доцније. Помислимо на прву, како ћемо судију осигурати да негреши противу незнања. Нетреба доказивати колики је јад друштва са незнања и како је сва брига појединих и државе управљање за подизање умног знања. То тражи жртава и свуда се чује готовост за сузбијање незнања. Постављамо да неможе бити судија ко није правник. То је оно што поздравља од свег срца. Но баш зато што у томе види важну ствар обраћа пажњу како се збира, купи и тече правно знање. Оно се тече најлакшим путем обилним школовањем. Школа је извор знању. Знате колико ће то вредити за даљи развитак. Правна школа позвана је да приправнике упозна са свим оним што наука означава као догму. То је школа дужна да да ученицима, а они су дужни да то из школе пренесу у судове. И ако то школа чини врши свету службу на олтару отаџбине. (Јест, — ако? А да ли наша велика школа то и чини — показују резултати последњих година, кад један ђак изнесе сведоџбу о свршеном правном факултету, па неуме да напише ни обичну молбу министру за службу. Шта више имамо и тако „ученик“ правника, који су положили и адвокатски испит, — па као адвокат незна ни основне земаљске законе. Жали се министру правде противу — судске пресуде, тражећи да министар изиште акта од суда и развиди како је неправедно суђено! И такви правници да буду чувари и стожер непомућене правде?! De gustibus и т. д. Дописн.)

Мислимо још далеко да науку крећемо напред. Ако школа упознаје са резултатима модерне науке, она чини половно. Има у народном животу појава које улазе у областна права. Те појаве нетребале би да буду превиђене на школи права. Правник са сведочбом ваља да донесе разговетно познавање правне науке (а не уобичајено буквално учење параграфа. Дописн.) и за своје областно право. За ову другу полу, за обичајно право биће брига да се заступи на нашој великој школи. И ако је то истина, да су већ учињени кораци, онда ће та катедра припасти славном мужу (Богишићу? Дописн.) Али овде нека би се чула изјава, да се узда у министра просвете, да ће он, који зна како наша велика школа стоји, учинити све што може, да они који изађу из школе изађу не само са формалном сведочбом, но и са доказом да су изучили права. (Дао би бог, — из ваших уста у — министарске уши. Дописн.)

Пера Велимировић констатује да је мало обраћана пажња на разлику између мнења одборске већине и мањине. Убеђен је да нема озбиљна разлога за звање сталног председника. С једним разлозима како би с тим трпила администрација, да за њу треба особите спреме, и да би олабавила дисциплина, — недоказује се подпуно. Мисли, да је за вршење администрације сваки судија способан. Судији треба да је главно његова судска дужност, — а администрација је ствар искуства. Исто тако спори да ће се слабити дисциплина. Запт је нуждан само за ниже чиновнике, и то неможе бити само дужност председника но и судија. У томе се неможе изродити раздор или непослушност. Ако се пак тражи да се запт примени и на судије, онда је сасвим противно појму судске независности. Ми хоћемо да избавимо судију из подручја министровог, а стављамо га у подручје председника. То ће вам бити други министар који може да упливише више и од самог министра. Осим овога, била би осетна разлика и у мањем etat-у а с тим би се могло плаћати бар 15 других чиновника.

Поп Ђока Милетић жели да се нормира, да може доћи за председника само који је био 5 го-

ИДЕ ДОДАТАК.

Додатак „Заставе“ к броју 23.

дина судијом. Противан је примању адвоката. Министар је противу тог ограничења с тога, што не би смо временом могли имати избор за судије. То не стоји, јер ко зна више, тај на против иде у адвокате, а не из адвокатства у судије.

Алекса Станојевић противан је да могу бити за судије младићи од 25 година, јер у тим годинама излазе из школе. Слаже се са предлогом Св. Николајевића, али је противан истицању верозаконских питања.

Љуба Молеровић брани адвокате, јер су они правници, а осим тога имају већег права што су већ међу нарочитом комисијом испитани да подпуно (sic!) знају право. Исто тако непојми зашто неби узимали професоре правног факултета, јер ако неваљају као учитељи, онда неће ваљати ни њихови ђаци. А ђацима се овде даје веће право од њихових професора.

Мил. Спасојевић. Ко зна шта је суд, тај ће признати нуждност председника. Ако колегијум бира, дешаваће се разне непријатности. Биће на прилику неко старији међу судијама, а млађи као у већини бираће онога с којим се могу слагати. Осим тога, председник ваља да је далеко способнији. Што се тиче адвоката, ту неби требао као адвокат ни да говори. („Врло добро“.) Али ипак мора да учини пажљивим како адвокат мора да је свршени правник, да је пре него што постане адвокат провео три године у судској или адвокатској пракси, да има 25 година, да је положио нарочити испит. Као адвокат мора да је вичнији у свима пословима од самог судије. Јер у суду решава колегијум, па и ако не реши добро, виши судови корегирају, али адвокат ако омаши он губи парницу а с тим и клијенте. Ко је добар адвокат, он се за цело неће ни примати државног, судског звања. За то би и сам био да се они искључе из кандидације.

Милош Глишић вели да одвојено мнење не би требало ни узимати у претрес, јер је довољно објашњено, да кад би се укинули стални председници, да би у судовима настао читав дар мар, зато се нада, да скупштина неће се с тим сложити. Противан је повишавању година. јер се овако одгајива понос и карактер. Шта више човек после 30 године почиње опадати. Предлог Светомира изненађује га, и чисто би помислио, да је с тим себе омаловажио. Да ли је он сам то све што сад зна изнео из школе? Што се тиче одбијања адвоката, то није могуће, јер с тим задиремо у начело равноправности. Истина да има хрђавих али има и добрих, па зар за то да све искључимо. Гласа за редакцију одборске већине.

Светомир Николајевић кори предговорника за његове погледе. С предлогом није мислио да умали важност професора, они имају много већу каријеру и позив. Они могу упливисати на погледе и развитак правне свести са теоријског гледишта. И баш с тога неће бити противан да уђу у касацијони суд, — али у ниже судове, куд ваља практичног искуства, ту неодобрава никако.

Поп Новак Милошевић вели, да се годинама знање непостиже, али ипак жели, да имају првенство који су служили бар три године у судској струци. За адвокате пристао би тек кад нема пречих, који су већ служили. Мњење мањине далеко је напредније, али навика је једна мука, а одвика три, — с тога нека за сад остане по старом.

Ст. Д. Поповић вели, да су у Србији адвокати чудне среће. Уставом је гарантована дужност за све подједнако, а овамо им се пориче подједнако право. Између осталог немогу бити бирани ни у скупштину, — и у тренутку кад хоће да се та неправда укине, опет се пада у нову погрешку. Члан 20. устава вели, да сви Срби имају права на државна звања како испуне нужне услове. Остали разлози имају примене на поједине али не на целину. Данас што се тражи био би корак назад. Било је људи, који су побегли у адвокате са тираније и кињења властника, па зар да им се на свагда одузме право да се врате у круг, из ког су изашли? Адвокати су били у Србији вазда браниоци права и слободе народне. С тога је за мнење већине, једино с том разликом, да се рок од 5 година повиси.

Ранко Тајсић радује се што је са спуштањем на 25 година дана могућност омладини да се одликује, али је одсудно противу тога, да се могу за судије узети и они који нису служили у судској струци, па ма били свршени правници. Приметба попа Новака уместна је. Исто тако слаже се с приметбом за напомену православне вере и подпуно одобрава разлоге Валтровића. Што се тиче искључења професора и адвоката, честита Николајевићу на његовој праведној и непристрасној оцени, јер у овом случају боље ће послужити какав извечбани писар но професор. Специјално за адвокате неби био противан да буду судије, али одсудно је противу да се одма постављају за председнике, јер адвокат не може бити стручнији у административном раду од једног секретара или судије.

Министар просвете чуди се предпоставци Николајевићевој да професори права немогу заузимати председничке столице. Нетреба изгубити из вида, да могу настати прилике које им чине немогуће да остану на катедри као н. пр. ослабелост, изгубљење гласа, неподесност занимања и томе подобна, па зар да онда не могу заменити катедру са судском столицом.

А. Ђ. Поповић остављајући председничко место, хоће као посланик да проговори такође неколико речи у овом важном питању. Обраћајући пажњу на разлику у мишљењу одборске већине и мањине, вели да је идеја мањине сасвим непрактична. Узмимо пример, да се у једном суду поделе три судије, па сви троје слабе способности. Кога би они онда изабрали за председавајућег, опет слабог. С тим би судска радња запала. Међу тим по предлогу већине имаће се бирати најбољи између двадесет. И у овоме је већа гарантија за бољу способност. Овај је начин радикалнији и напреднији. (Гласови: „честитамо вам на радикализму!)

А. Ђ. Поповић осмејкујући се одговори: и ми вама!..

(Гласови: „да се реши“, „доста је говорено.“)

Илија Милојевић је за постављање председника, јер бирање међу друговима, био би у неколико зависан од њиховог расположења.

Опет се чуше гласови: „да се реши“ и противни „да се говори.“

Сима Несторовић прима предлог већине, но противан је да адвокати одма могу доћи на виши положај. Ако су већ пре тога били у суду, онда је друга ствар.

М. Јеремић за мњење већине.

Раша Милошевић говорећи о првој тачци, мисли да није само довољно да ко има теоријског знања, па да врши дужност судије. Прека је потреба, да они који сврше правне науке раде бар 2—3 године у суду, па тек да могу бити судије. Односно питања о председништву, слаже се с већином, но с тим да адвокати немогу доћи за председнике док нису били у звању судија. Што се тиче тога, могу ли и професори велике школе доћи за председнике, ту би се сложио са мнењем Св. Николајевића; али онда би смо на жалост наишли на незгоде које је споменуо г. министар просвете. Доиста лепа је циљ професора велике школе, али на жалост има и таквих који нису достојни и заслужни тог високог положаја. („Врло добро“.)

Министар-председник напомиње да је прва тачка овог члана узета из старог закона; па ипак није досад било таквих случајева од којих се страше некоји предговорници. Нема ништа противу додатка за предходне две године службе у судској струци.

Стојан Станковић прима редакцију већине, а Илија Стошић заузима се за адвокате.

Ђ. Ђоровић тражи поступност — ко хоће да буде виши мора најпре да буде нижи. Ко се спрема за судију ваљао би да буде прво кмет у селу, да зна све шта ради и квари народ. Садити смокве по Златибору, детињарија је. (Грађа и смеј.) Неприма адвокате за председнике.

К. Борисављевић као искусни судија вели да се за одређене године нетреба страховати. У првом устројству било је одређено 30, па је доцније сведено на 25. Одбор је дакле усвојио већ постојећу норму. Нетреба се унапред бојати одмладости. а и неби била бог зна каква погрешка, јер ти људи долазе као учени а већина их је из народа. Још мање има места избацивати правозаступнике, јер међу њима има врло ваљаних правника. Прима редакцију већине.

Стеван Јовановић говори у истом смислу.

Известилац већине Ђока Павловић у закључној речи напомену да неможемо чинити ништа у опреку са чл. 24 устава земаљског. Исто тако нетреба изгубити из вида толеранцију. Односно година постоји већ одредба у чл. 113. устава. По саставу редакције овог члана, траже се за судије свршени правници, и при кандидацији ваља гледати више на способност но на године службе. Односно адвоката несмемо изгубити из вида шта су модерни мислиоци казали, који их уврштују у ред слободних професија, за чији опстанак у друштву важе битни услови: знање и способност. Кад нам адвокат спасе част, очисти нас од клевете, ослободи апса. он има неоспорне заслуге и право на наше признање. Адвокати су у другом свету уважени и одликују се. Код нас у том погледу има разлике. Они су од скора стајали доста ниско, данас се у неколико сматрају за необходне. Свакако је дакле оправдано узети их у судије. Колегијум виших судова бираће, па ако буде обраћена пажња на ваљане адвокате, (Гласови „нећемо их“) онда су они ту пажњу заједно стекли са својим изванредним радом. Што се тиче одвојеног мнења мањине, да ли је председник способнији администратор од других судија, но колика је његова одговорност.

Извест. мањине поп Марко Петровић вели, да се неби мислило, да их је при одвајању мнења руководио какав инат, напомиње да им је циљ била што јаче осигурање независности појединих судија, јер кад би се у једном суду поставио ко са стране са тако особитим положајем он би доста упливисао и на саму независност судског мишљења. Осим тог с овим би се учинила уштеда од 37.000 динара годишње.

Министар-председник у неколико речи правда бирање адвоката, које је овде главна закачка. Овде није казано, да је обвезно узимати адвокате, али ипак не треба кратити право избора. (Гласови „нећемо их.“)

Па ипак при насталом гласању већином се прими редакција већине одборске.

С тим се седница закључи у $1\frac{1}{2}$ сах. по подне.

Гамбета о француској спољаш. политици.

Поводом неких обнародованих депеша у инглеској плавој књизи, у којима стоји, као да је француска влада обећала, да ће Грчкој послати оружја, интерпелисао је посланик Деве у седници коморе од 9. фебруара министра спољних и ратног у овој ствари. Министар је на то одговорио, да нису нити војни министар нити француска влада обећали грчкој влади напомењено оружје. Грчка је влада сама то зајискала. Грчка депеша, која је ту молбу донела, била је управљена на војног министра који је исту предао министарском савету, а овај је опет био тог назора, да не одобри. — У даљој дебати учествовао је и Гамбета, чији говор овде саопштавамо.

Дуго је времена требало, док је Гамбета могао услед велике раздражености проговорити. Он је непрестано хтео да се стиша али му то не испаде за руком Са таком одлучношћу скоро није говорио. Али је утисак говора му био неописан. Десница је била као заливена и само је једном приликом покушавала, да му говор ироничним негодовањем пропрати; на против левица је по више минута громко своје допадање исказивала. Гамбетин говор изгледаше као да је импровизован и то му даваше необичну драж. Он је говорио на кратко, без дипломатских околишења. Он рече: „Мислим да се нећу преварити, ако кажем, да је најгоре, кад човек у државним стварима уплеће и особне цељи. О човеку, који пред вама стоји, износиле се небројене гатке и легенде, басне и приповетке детиње и опаке природе. Ја нисам никад тражио прилике, да ове по заслуви жигошем, догод су ме нападали на пољу унутрашње политике. Али кад се почело, да ме и у одношајима према спољној политици сумњиче, то би био кад бих ја сад ћутао, crimen laesae patriae (дуготрајно допадање).

Тако дакле изјављујем ја пред вама и супрот свим легендама о мом упливу и мојој интеренцији, без страха да ћу бити дементован, или од садашњих министара или од одступивших, који сада потпуно слободно могу говорити, да ја никад ни у каквим приликама ни из блива нисам се трпао, да савете или заповести издајем. Ја немам никаква права, да како год својим мишљењем на владу пресију чиним, па ни са мојим мишљењем, које истина могу с правом изразити, али које очувати ја за моју дужност сматрам. (Бурно одобравање с лева.) Нека који дипломата, министар или агент које владе напред ступи па нека каже, ако сам му ја какве год инструкције давао. Нека дођу и кажу, да постоји какав „тајни кабинет“, који има народну политику, која би била противнационална поред праве владине политике. (Поновљено одобравање). Ја говорим ово жестоко, јер се већ одавна мути у мени због таких опадања. Али ја нисам овде због своје личне обране, него да иштем свој део одговорности као посланик. Онога дана, кад ја будем као заступник или друкчије деловао (кретање с десна) биће ми прва дужност, да одговорност за своје деловање рекламујем. Влада је сама, која је потпуном слободом спољну политику руководила. Она је у Берлин ишла. Кад би хтели бити справедљивији, знали би, да у оно доба, кад сам ја смео слободно говорити, да сам ја одвраћао од тога, да се у Берлин иде. Ја нисам злобан; ја дајем владиној политици моје поверење и онда, кад ја другу политику имам. Ја имам своје осећаје и назоре, ја могу чекати. (Велико кретање).

Ја знам, да се у мојим говорима и списима увеличавајућим стаклом тражи и најмања речца, која би имала два смисла, па да се може рећи: Гле, Гамбета компромитује Француску; он вас за цело води у бој; (раздражено) то је изборни маневар, који ја земљи денунцирам. (Громовито допадање). Ко је мој шербуршки говор употребио? Осам дана се у њему није ништа опасно видело. Тек кад су с поља коментари придошли, с ове и с оне стране реке, почеле се оптужбе против мене. Људи, који говор никад нису ни читали, изјављиваху, да је исти ратоборан (веселост), па ипак у њему не беше ништа више, него што је било у говору државног поглавице. Ја сам хтео просто, да потврдим високи значај његових речи. Ја рекох: Наша земља не сме и после своје несреће за будућност очајавати. Ја сам хтео рећи, да се земља потпуно побрине за своју убојну силу, да не би била изложена случају и пустолову и да не буде неприправна у тешким временима. Али ја рекох, да то није никаква провокација; ја сам само изјавио, е је дужност да браним оно, што нам је заостало (допадање). Ја сам то рекао у оно доба, кад је Фресине одлуку донео о оставци Томасена, што се мени подметало. Знате ли, шта сам о томе знао? Честити ђенерал рече ми: изгледало је, као да ћу ја ићи у Грчку, али сад не идем. (Смеј.) То исто важи и за демонстрацију флоте. Хоћете ли да чујете моје мишлење о томе? Никад не бих ја против таке земље као што је Улћин, послао флоту, кад би њом располагао. (Одобравање и веселост.) Ја одбијам сваку одговорност за деловање владе. Ја имам право, да о спољној политици имам своје мишљење као и сваки заступник, а то се састоји у томе, да Француска мудро и паметно заузме опет своје место у јевропском концерту. (Дуготрајно допадање.) Али то мишљење изјављујем данас први пут.

Јесам ли ја кадгод покушао, да владу или моје колеге заведем по што по то за политиком повећања? Никад! Ја о владиној политици нисам никад разговарао, исту критиковао или осуђивао, и ви ћете признати, да је за једну тајну владу то доста бадавадисава политика. (Смеј.) Ту резерву сам ја на себе узео, док се мојој земљи не допадне, да ми друге дужности не даде. Али хтело се, да се републиканска политика пре народног гласовања нападне и сумњичи и пошто све друго не помаже, окривљују ме, да идем за пустоловштином и ратом. Али ја сам миран. Ја знам из двадесетгодишњег искуства шта земља хоће и да је она сита оваких декламација. (Кретање). Бираће..... (ironични гласови с десна.) Гамбета: Смејте се само! Конац дело краси! (Громовито допадање.) Ја бих вам могао казати, да се у тој ствари саставио одбор, да су новци купљени, и да се недавно штампале брошире под насловом: „Гамбета означује рат“. 100.000 примерака су штампани, свакојаких чланака је нагомилано из Немачке, Италије, Шпаније и Француске. Тај маневар канда је непогрешим. (Смеј.) Пре десет година се тиме реусирало; народ је тада био изненађен, кад се питање ставило, да ли ћемо рат или мир, и сад се нада. да ће се на исти начин моћи поступати. Тај рачун ће народ осујетити. Народ ће судити и онима, који га варају, који хоће да га заведу као и онима који га љубе самртно“ (Дуготрајни громовити усклици. Гамбету са свију страна опколише и поздрављају.)

ДОПИСИ.

Стари Кер 1881. — У броју 13. цењене ваше „Заставе“ обећао сам, да ћу продужити моје дописивање. Оно што сам обећао, хоћу да испуним. — У последњем писму моме било је говора о новоизабраној нашој црк. школ. опћини. Изјавио сам моју наду, да ће општина хтети и моћи одважно радити за добро своје цркве, школе и свога народа. Ја овом приликом могу се само радовати, да се моје надање у истину почиње обистињавати. Почетак као и свугде, тако и овде иде тешко, али ће тиме, кад се сметње одклоне, плод изобилнији бити. Општина наша, треба да сложно ради у својим пословима а у границама закона, па онда нетреба ни чега да се плаши. Као год што нас слога може одржати, да будемо јаки, исто тако и најмањи знак наше немарности и нехата кадар ће бити да нас сјурва у пропаст. У снопу је прут јачи, вели наша пословица; дочим горостасни храст, ако је усамљен мора да подлегне бури, која га захвати. Нашом неслогом, нашим немаром и равнодушношћу дајемо одушке бури, која нас може изнебуха ухватити и за навек упропастити. Све ово — хвала богу — до данас није се могло опазити на нашој честитој општини.

Већ први рад може зарадовати сваког искреног пријатеља ове општине. Прве седнице црк. школ. одбора што су недавно држане утврђују нас у нашој лепој нади. У њима је наиме свршено, да се што пре имају осигурати црк. школски капитали. Као свугде тако и овде има несигурних дугова, који се морају сачувати и одбори су већ предузели нужне мере у тој ствари. Ми морамо овде одати хвалу нашим честитим одборима с том молбом да и на даље остану не поколебими у својим пословима. Нека свагда сложно и марљиво раде, па ће за цело плод бити изобилан. Држане су и две седнице целе скупштине; шта је на њима решавано, задржавам се износити на јавност не што би се може бити плашио него из пијетета према појединима, како нам се не би могло приговорити ни у ком погледу. Морам овде додати нешто што нам је врло немило. Извештени смо из сигурног извора да је подигнут протест против новоизабране скупштине. У колико нам је мило да међу нашом честитом општином влада слога и љубав у толико нам теже пада појава што се примечава ван скупштине. Међу овима, канда је већ почела да избија неслога и раздор. Немојмо браћо тако. Метите руку на срце и кажите, шта имате против новоизабране скупштине? Можетел доказати да она ради преко закона? Какав може бити прекор против ове општине? О свему томе добро размислите па ћете и сами увидети да немате право што тако радите. Оканите се свега, будимо сложни, пружимо један другом руку помоћи, да будемо што јачи. У осталом надамо се, да ће надлежна власт о свему добро се разабрати, пре но што науми предузети одлучне кораке против избора ове општине; јер је ова сасвим по закону изабрана. Идемо да видимо. Кад се сврши та ствар онда ћу вам јавити.

При последњем државном попису народа што је и овде код нас обављен, приметило се да овде Срби бројно су опали; дочим Немци су у већини. Боже мој! каква грдна промена. Пре може бити 50—60 година био је овде сам Србин, са малим бројем Мађара. Данас је сасвим другчије. Немци су се за то време толико намножили да чине грдну већину. Срби су се раселили по Срему и Шајкашкој, а ови што су данас чине једва 1300 и нешто мало више. Држим да није згорег што сам и ово навео. Кад будем добио потпун резултат о попису, изнећу онда и бројеве па нека нам они покажу како стојимо.

НОВИЈЕ.

— Као што „Народ. Листи“ доносе, бар. Хајмерле умешао се са гледишта спољашње политике у чешко универзитетско питање, да би прашком универзитету сачувао немачки значај. Још пре је Хајмерле код Тафеа протестовао против држања чешких листова, кад је требало у Прагу Шилдеру споменик подићи Така агитација, вели Хајмерле, отежава Аустро-Угарској положај према Немачкој.

— Преговори о уговору са Србијом почели су, као што „Буд. Кор.“ јављају, на ново 9. о. м. у Бечу. Преговори се сад воде ради консулског уговора.

— Српска народна скупштина изабрала је 9. о. м. са 70 гласова Милојковића за петнаестог члана у железнички одбор против Туцаковића, који је 60 гласова добио. Железнички се одбор конституисао и Каљевића изабрао за председника.

— Инглески министар-ревиденат доставио је српском министру спољашњих ноту са понудом, којом се Тома Тантерет и друж. нуди, да сагради српске железнице и оснује српску народну банку са главницом од 5 милијуна фун. стерл.

— Букурештанске званичне новине доносе кнежевски декрет, којим се наређује, да се оснују 30 резервашких пуковнија. Срезови за новачење подељени су им са свим као срезови доробаначких пуковнија и каларашких резерваша. Нова организација, која 1. априлом у живот ступа, с тога је учињена да се војска може без вабуне и пре мобилисати.

— Источно-румилијска влада наложила је заповеднику народне војске, ђен. Стрекеру, нек одмах почне организовати Источно-румилијску резерву, као што покрајински органски устав (статут) прописује. Говоре, да је Алеко паша ту наредбу издао у след подстрека сталног одбора покрајинске скупштине. Одбор је на име у једној од својих задњих седница закључио, нека се влада погледом на политичко стање пожури, да што пре уведе и спроведе ону установу органског устава, којом се наређује, да се сваке године резерва мора вежбати.

— „Аж. Рис“ јавља, да ће се у слободоумном духу изменити установе о уласку страних новина у Русију и о цензури. Комисија која је под валујевљевим председништвом постављена, да прегледи пресски закон, извршиће и поменуте измене.

— Исти лист јавља, како је цар Александар послао више побочника својих, да по областима, у којима глад влада, деле новца и других потреба.

— При стогодишњој слави петроградског универзитета, која је прослављена 8. о. м. покушаше неколико ђака, да приреде демонстрацију против министра наставе; већина пак протестоваше против тога. Један нарочито одабран професор повео је истрагу против виновника тог покушаја.

— Скобељев се из Азије вратио у Јевропу, веле за то, што треба око владе да се нађе, ако дође до рата, јер се не зна, шта ће у случају рата Бугарска чинити, шта ли Источна Румилија.

— „Б. оп. нов.“ јављају из Петрограда, да је пројектовано, да се руска флота са свим преобрази.

— По једној вести петроградских „Новости“, Горчаков је са свим оздравио и већ учествује у управи спољашњих послова.

— Грчкој комори поднео је ратни министар 10. о. м. краљевски декрет, којим се редовни и нередовни реверваши, који морају преко три месеца служити, под оружје позивају.

— Из Атине јављају 10. о. м., да је под Пиреј стигло неколико парних бродова с оружјем, муницијом и коњима.

— Инглеском парламенту поднета је 9. о. м. друга свеска плаве књиге о грчком питању.

— По једној лондонској депеши петроградских „Новости“, по инглеским дипломатским круговима говори се, да Инглеска хоће с Персијом уговор да подвеже, по ком би она Персији Херат уступила, а Персија се за то обвезала, да Ејуб-кану пресече довоз хране и ратног прибора, као год и долазак људи.

Разне белешке.

(Ф. М. Достојевски.) Руску књижевност погодио је велик удар. Још није скинула са се црнило ни за Писемским, а Федар Михајловић Достојевски, чувени романција и публициста уви је још у веће црнило: он умре 29. јануара у свом родном месту, у „матки“ Москви у својој 60. години. Свршивши у Петрограду мернички течај и радивши неко време у тој струци, Достојевски се посвети самој књижевности, коју је од малена „љубио“ Год. 1875. појави се на књижевном пољу првим романом својим „Бедни људи“, и одмах првенчетом својим стече лепо име у књижевничком свету. Од Григоревића и Некрасова постакнут, ода се са свим руској књижевности, те је обогати лепим производима, који му овековечише име. Година 1848. прекиде му књижевну радњу; будући уплетен у петрашевскову политичку аферу, буде у Сибирију прогнат, где је до 1856. год. живео. Вративши се из прогнанства, почне наново живо радити. Својим „Записима из мртвога дома“— то су понајвише успомене из прогнанства му — стане у ред првих руских књижевника. У свом часопису „Времену“ штампао је свој изврстан роман „Унижење и оскрбљење“, у ком је врло вешто нацртао тадашњи политички живот у Русији. За 15 година по том изађоше једно за другим пет великих романа: „Преступ и казна“. „Идијот“, „Вјеси“ („Вага“,) „Подросток“ („Подрасли“,) и „Браћа Кармазови“. Од 1. фебруара о. г. требао је на ново да почне излазити његов часопис „Дневник“, који је од пре сам, без сарадника издавао. У својим романима Достојевски се показао као особити психолог руског друштва. Но он има лепа имена и као публициста, новинар. Стога није чудо, што му је погреб био онако сјајан, као што смо у овом листу већ јавили. Онаке се почасти само великашима човјечег ума дају. Руси су велики, па знају и своје велике људе да цене. Слава Достојевском!

(Опет проневерење.) У Кечкемету затворили су адвоката Данила Немета, јер је проневерио новце, које је добио за своје странке. Кад су га вовили у затвор, обранио се ножем.

Распис награде.

„ГУСЛЕ“ друштво за неговање музике у Вел. Кикинди закључило је у својој седници држане 4. (16.) јануара 1881. бр. 5. да се распише награда од 10 дуката за:

„Упутство при предавању харм. певања у нар. основ. и вишим дев. школама. (Ручна књига за учитеље) и

„Основи хармон. певања“. (Ручна књига за ученике.)

Они који желе ово получити нека дела по уобичајеном начином друштву на оцену припошљу. — Рок је Петров-дан.

Уједно је закључило друштво да се умоле наши песници да ако који напише „Либрето“ да овом друштву припошље.

Из седнице друштва за неговање музике „Гусле“ у В. Кикинди држане 4. (16.) јануара 1881.

М. Косић, перовођа. **М. Петровић**, председник.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НОВА КЊИГА.

Сада баш изиђе из штампе а у нашој наклади:

ИНКИНО БЛАГО

ПРИПОВЕТКА Ф. ХОФМАНА.

превео **Милутин Іакшић**.

У Новоме Саду, Издање Књижаре Луке Јоцића и др.

Име Хофманово познато је и нашем народу, као писца врло занимљивих а моралних приповедака за одраслију децу, јер су његове приче и у нас радо превођене и читане. С тога мислимо да није нужно много речи просипати у похвалу овог најновијег превода из богате немачке књижевности.

Цена је 30 новч. Препродавци добивају добар рабат.

Књижара Луке Јоцића и др.
у Новом Саду.

СРПСКА ЗОРА

илустровани лист за забаву и поуку.

ГОДИНА ШЕСТА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ: **Тодор Стефановић Виловски.**

Изишла је из штампе и разаслаће се свима претплатницима II. свеска „Српске Зоре“ са овим садржајем:

I. ТЕКСТ.

1. Ешкија. Приповетка из српско-турског ратовања. Од **Тасе Ј. М.**
2. Права и лажна љубав. (Стилер.) Од **Милорада П. Шапчанина.**
3. Кажи мени . . . Песма **Мил. Андрића.**
4. Племићко гнездо. Роман **Ивана С. Тургењева.** Превела **М. Ст.**
5. Српске народне читалице. Скупио и на јавност изнио **Вук Врчевић.**
6. Одломци из Гетеовог Фауста. (Наставак.) Превод арх. **Саве Павишевића.**
7. Неколико жена у византијској држави. Од **А. Васина.**
8. Острог. Песма **Љубомира П. Ненадовића.**
9. Југословени а нарочито Срби у чешкој литератури. Од **В. А.**
10. Пут. Песма **Драгутина Ј. Илића.**
11. О животу и раду Ј. Шафарика. (Наставак.)
12. Вук Врчевић.
13. Наше слике.
14. Писмо С. П. Книћанина.
15. Књижевни извештаји.

У ДОДАТКУ.

16. Гласник. (Књижевност. Новинарство. Уметност. Школа и црква. Статистика. Лица. Умрли. Здравственост. Домазлук. Ситнице)
17. Пошта. Коњички скок и огласи.

II. СЛИКЕ.

Вук Врчевић. — Павле Ј. Шафарик. (Велика слика.) — Народна ношња око Спљета.

III. НОТЕ

„Кад прво сунце“ из Ђулића З.-Ј. Јовановића. За мешовит збор уз пратњу гласовира. Ор. 5. Од Ј. Маринковића.

Претплатна је цена „Српској Зори“ на год. 6 ф. а за Србију, Турску, Русију и Немачку 7 фор.

I. свеска може се још добити. Претплату ваља слати или подписаној администрацији или српским књижарама. За Србију је главни комисионар: Књижара Велимира Валожића.

Администрација „Српске Зоре“
Wien VII. Burggasse 24.

Захвала.

Дубоко тронути племенитим осећајима нежнога саучешћа, што су нам млогобројни пријатељи и познаници указали при погребу никада неваборављеног драгог нам сина, односно брата, шурака, нећака и унука **Фрање Розмира** изричемо свима најтоплију благодарност.

Дубоко ожалошћена фамилија.

ПОЗИВ
У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
опште добровољне новосадске грађанске ВАТРОГАСНЕ ДРУЖИНЕ

која ће се држати 15. (27.) фебр. 1881. у 3 сах. по подне у друштвеном локалу.

Председништво:
Радовановић с. р.
градоначелник.

ТРГОВИНА И ПРОМЕТ.

СИСАК, 19. фебруара. (Шипуш и друг.) У житном послу на нашој пијаци, — није последње време, — никакове особите промене било. Посао у обће ограничен је на малу потребу домаћу, и пето тако на мали промет са суседима покрајинама.

Продато је на наше млинаре

Шенице око 3000 метер центи, потиске 76 к. по ф. 12. — сремске 74—75 по ф. 11 20. хрватске, добро решетане по ф. 10. — босанске по ф. 9 и ф. 8.90.

Раж држи се по каквоћи фор. 8.80 до ф. 9.

Кукуруза доважа Босна у приличној количи, — последњи 14 дана довежено је око 6000 метер центи, из почетка продавала се по ф. 5.60, а данас получује се тежко за здраву решетану врст ф. 5.50 за мање суху и нерешетану ф. 5.40. — Банатске кукурузе имаде још нека маленкост у магазину, — но тешко се по ф. 5.50 продаје.

Зоби босанске продато је до 3000 метер центи, решетане по ф. 5 80—85, нерешетане по ф. 5.45—50, хрватске по ф. 5.90, сремска држи се по ф. 6.20—25 брез купаца.

Шљиве босанске биљежимо ф. 18.

Пасуљ бели ф. 9.20—50.

Време зимно. — Воде у опадку, — но за бродарење најбоље.

Курс бечке берзе 12. (24.) фебр.

5% металица	73 65
5% народног заима	76.40
Сребро	—
П. кр. дукати	5.54
Наполеондори	9.31
Немачке марке	57.35

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено парохијско место у Павловци овим се стечај расписује.

Проситељи имају своје нужним сведочбама снабдевене молбенице за 4. недеље, рачунајући од дана првог уврштења расписа овог, овамо поднети.

Из седнице конзисторијалне, у Карловци 27. јануара (8. фебруара) 1881.

2—3 **Конзисторија архидијецезе карловачке**

На знање.

Ликвидациони одбор сентомаш-туринске штедионице доставља Деоничарима истог завода, да се заостатак ликвидационе имовине заото изплатити неможе, што процес с једним дужником, који ф 5500 дугује, јошт окончан није.

У Сентомашу 20 фебруара 1881 п. р.

Одбор.

„Болничка задруга трговачке омладине у Новоме Саду“ треба послужитеља, који су вољни то место имати нека се код потписаног пријаве.

Љуба Стефановић
задружни председник.

2—3

Мануфактурна трговина
КОНСТАНТИНА МАТИЋА
у **Иригу**

потребује једног спомоћника. 2—3

КУЋУ у Врањеву под бројем 651. продајем из слободне руке. Ко је жели купити, нека се на ме обрати. Уједно обзнањујем да сам вољна и земљу покојне Јуле Живковића под закуп дати или продати.

Сара Војновић,
у Вршцу.

1—1

Оглас.

Потписани издајемо гостионицу код **„црног орла“ у Руми**, са великом двораном, четир побочне собе, једном пространом кујном, седам пасажерских соба и једном великом шталом **под најам или под рачун** од 1. априла (по рим.) о. г.

Ближа условија могу се дознати код потписаних.

У Руми 20. фебруара 1881.

Ј. Ђорђевић и сип,
закупници власт. регалног права.

2—2

Одликован на пет изложби прве цене, 4 сребрне, 1 златна медалија. Цена I. степена ц. к. трговачког министарства у Бечу 1878 златна медалија у Линцу 1879.

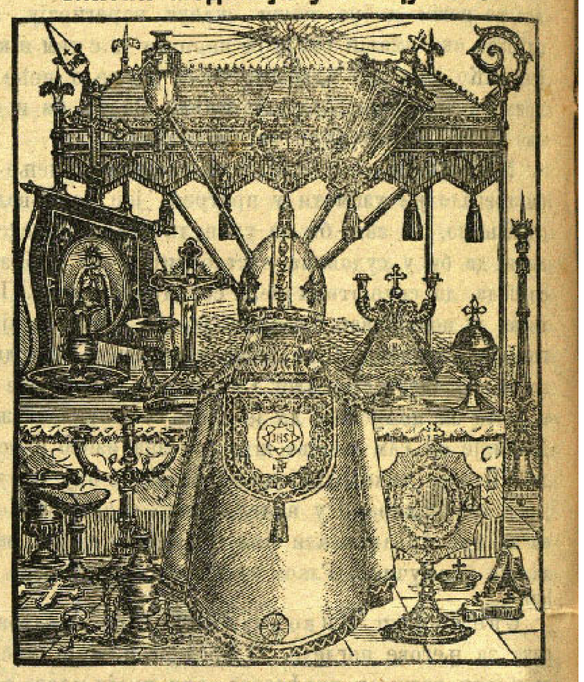

ВУЛЕ ЈОКИЋ
У ЛИНЦУ У ГОРЊОЈ АУСТРИЈИ

ателије и фабрикација црквени ствари и потреба, особито готови одежда, стихара итд, небо, барјаке за цркве и сојузна друштва. Прва радња у горњој Аустрији за црквене потребе; за српски грчки и римокатолички ритус. 1—12

ПРОДАЈА КУЋЕ.

Кућу моју шилдбирт „три Арапина“ у јабучкој улици број 312. солидно зидану са великом калдрмисаном авлијом, две велике штале и великом шупом са тавани за рану, даље један и по ланац земље до Радине цигљане живим плотом обграђене, продајем из слободне руке са врло повољним условима.

Ближа извешћа даје подписани.

ПЕТАР ПЕЈИЋ
у Панчеву

3—3

Усљед препоруке ц. кр. зем. здравственога вијећа, концес. од вис. ц. кр. моравског намесништва

МАРИЈАЦЕЛСКЕ КАПЉИЦЕ
ЗА СТОМАК.

Особито делујући лек за све болести стомака,

а преки лек против: хрђава апетита, слабости стомака, неугодног даха из устију, надимања, ригања, колике, катара у стомаку, љутине у стомаку, правлење камена, млогог шлајма, жутице, гадљивости и повраћања. главобоље (ако од стомака долази) грчева у стомаку, тврде столице или затвора, претоварења стомака, гњисте, болне слезине, црне џигерице и шуљева.

Цена једне флашице заједно са упутством за употребу 35 новч.

Праве се могу добити у Н. Саду само код г. Плавшића апат., а у Петроварадину код Deodattos Erben.

Средишно стовариште за разашиљање код C. Brady, апат. Kremsier.

14—52

Одговорни уредник др. Светозар Милетић

Српска народна задружна штампарија